

Алдар ДАМДИНОВ: **3 н.**
**"ХҮН БОЛОХО
 БАГАНАА ГЭХЭ ГҮ,
 АЛИ БАГШАНАРАЙ,
 ГЭРТЭХИНЭЙ
 ҮҮРГЭ ТОН ЕХЭ"**

**Хүдөө
 нютагуудаа
 хэргээл!**

16 н.

Эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

Буряад ҮНЭН

Бүтэдэ арадай сонин

1921 оной
 декабриин
 21-нээ гарана

2012 оной
 октябриин 18
 Четверг

№ 41 (21889)
 (804)

Намарай
 һүүлшын сагаан
 нохой харын 3
 гарагай 5
www.burunen.ru

Буряад Үнэн

Мэдээжэ зоние галерейдээ уринабди!

фото-зураг "Байгал" театрай архивһаа

Буряад үнэн" Хэблэлэй байшан болон Буряадай үндэһэн дуу хатарай "Байгал" театрай хоёр "Буряадай мэдээжэ хүнүүд "Байгал" театрай хубсаһа үмдэбэ" гэнэн хамтын проект танай анхаралда табина. Фото-зурагуудай галерейн түрүүшын хуудаһа Буряадай мэдээжэ журналист, "Буряад үнэн" Хэблэлэй байшанай генеральна директорэй уялгыг дүүргэгшэ Александр Виссарионович Махачкеев наһанайнгаа нүхэр Зоя Николаевнатай нээбэ.

Проектын түрүүшын геройнууд "Айсүүдай" гэнэн хүгжэмэй-хореографическа найруулгын хубсаһа үмдэбэ. "Айсүүдай" гэжэ Ольхон буряадуудай ёохор

наадые Россиин Федерациин соёлой габьяата ажал ябуулагша Дандар Бадлуев найруулан табяа юм. Урдын урда сагта эдир залуу хүүхэдые ямаршые инаг дуран бэшэ, харин олзо оршын түлөө баян айлай хүбүүндэ хадамда үгэдэг заншалтай байгаа. "Байгал" театрай найруулгада эгээл энэ ёһо заншалай үйлэ харуулагдана.

Фото-зурагуудай галерейдэ Буряадай мэдээжэ зон, политигууд, олзын хэрэг эрхилэгшэд, суута тамиршад, соёл ба искусствын ажал ябуулагшад, одото артистнар хабаадаха юм.

Цырегма САМПИЛОВА.

Республикын Толгойлогшын пресс-конференци

ЭДЕЭ ХООЛОЙ СЭН ЭРИД ДЭЭШЭЛХЭГҮЙ

Буряад Республикын Толгойлогшо Вячеслав НАГОВИЦЫН олондо мэдээсэл тараадаг эмхинүүдтэй пресс-конференци үнгэргөө.

Журналистнууд олон асуудалнуудыг табижа, тэдэндэ үгтэһэн харюунуудай зарим нэгыень таны анхаралда дурадханабди.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ТҮРГЭН ХҮГЖЭЛТЭ ТУХАЙ

Алас Дурнын болон Забайкалийн хизаарай экономикын түргэн хүгжэлтын федеральна программын шугамаар Буряад Республикын хүгжэлтэ тухай ханамжанууды В. Наговицын Шэтэ хотодо үнгэрһэн координационн Соведей зүблөөндэ элидхэһэн байна.

- Түүхэтэ Столыпинска реформын үедэ Сибирь ашаглалгын хэрэгтэ мүнгэн тэдхэмжэ үгтэжэ, ехэ олон зон түлбэригүй, миинтэ газарай түлөө ердэг байгаа. Тон тэрээн шэнги манай эндэ туһаламжа үгтэжэ ёһотой. Холын регионуд руу олзын хэрэг эрхилэгшэдые ерүүлхын тула налогой таарама хүнгэлэлтэнүүд хэрэгтэй, - гэжэ В. Наговицын тэмдэглээ.

НДФЛ-эй коэффициент дээшлүүлхэ, олзын налогой бүридэлһөө олзонь эндэ үлөөд, экологиин сэбэр технологи, техническэ хүгжэһэн түхээрэлгэнүүды хэрэглэдэг эмхинүүдэй налог татабарие доошолуула гэһэн дурадхалнууд оруулагдаа. Мүн бага олзын хэрэг хүгжөөлгэдэ удаан болзорой багахан проценттэй урьһаламжа үгтэжэ тухай ханамжа хэлэгдээ.

- Олзын хэрэг эрхилэгшэд манай газарта ерэхэдэ, найдамтай хэрэг эрхилжэ боломоор гэжэ ойлгохо ёһотой, гэжэ республикын Толгойлогшо хэлэбэ.

Регион хоорондохи бага зайда нидэдэг авиа-харгынууды нээжэ тухай асуудал хүгжэлтын программада оруулагдаа. Мүнөөдэрэй байдлаар, Улаан-Үдэһөө Таксимо хүрэтэр ниидэхэ билет эндэһээ Москва хүрэтэр биледэй сэнтэй адли. Дүтын регион руу түргэн мүрөөр ниидэхэ гэбэл, заабол Москвагаар тойрожо ошохо болоно.

- Тиймэһээ энэ талаар гүрэнэй тэдхэмжэ хэрэгтэй, - гэжэ В.Наговицын онсолбо.

Мүн манай региондо Баруун зүгэй гүрэнүүдтэл адли хүгжэлтэтэй бай-

дал зохёохо тухай, харгы, зайн галай түлбэри, хайн шанартай интернет холбоо гэхэ мэтэ ажаһуудал хайжаруулгын талаар дотаци үгтэжэ тухай асуудалнууд хүгжэлтын программада оруулагдаа. Эдэ бүгэдэ бүридхэгдэн, Федерациин Советтэ эльгээгдээ. Тон иимэ удхатай ханамжа-мэдүүлгэнүүды хүршэ Забайкалийн хизаарай болон Эрхүүгэй областиин хүтэлбэрилэгшэд эльгээбэ. Тэдэнь нэгэдүүлэгдэн, Сибириин Федеральна округой зүгһөө табигдаха.

ГОРСОВЕДЭЙ ДЕПУТАДУДАЙ БҮРИДЭЛҮӨ ХОТЫН МЭР ХУНГАГДАХА

Байгша оной декабрь нара соо Улаан-Үдэ хотын мэрэй ажаллаха болзор түгэсэхэнь. Хотын толгойлогшые арад зон хунгаха тухай шэнэ хуули Гүрэнэй Дүүмын хараада табигданхай. Энэ хуулийн ёһоор сити-менеджер томилогдохо, депутатуудай Советэй түрүүлэгшэ муниципалитетэй толгойлогшо хунгагдадаг байха.

- Мүнөө хотын Советэй зүгһөө мэр хунгагдаад, 2014 ондо арад зон өөһэдөө хунгажа эхилхэ. Юундэб гэхэдэ, шэнэ хуули хүсэндөө оруулагдаагүй. Удаань хотын Устав нэлгүүлэгдэхэ. Тийгээд мүнөө ажаллажа байһан горсоведэй бүридэлэй болзоройн дууһахада, шэнэ толгойлогшо

хунгагдаха юм, - гэжэ В. Наговицын тайлбарилба.

Толгойлогшын хэлэһээр, хотын мэрэй хуури ганса А. Голков эзэлхээс ханана бэшэ, үшөө 5 хүн хунгалтада хабаадаха байһанаа мэдүүлнэ.

УЛААН-ҮДЫН 350 ЖЭЛЭЙН ОЙН БАЯРТА БЭЛДЭЛГЭ ЭХИЛБЭ

2016 ондо үнгэргэгдэхэ ойн баярай эмхидхэлэй түрүүшын зүблөөн дээрэ түсэб нэгэдэхэ уншалгада баталагдаа, гэжэ В. Наговицын мэдээсэһэ:

- Энэ хэрэгтэ гаргашалагдаха 6,9 миллиард мүнгэн яагаад ашаглагдаха гэһэн асуудал табигдана бэшэ, харин яагаад бүхэ ажаһуугшадаа эдэбхитэйгээр хабаадуула тухай хэлсэгдэнэ. Эндэ хотын болбосон түхэл хайжаруулагдаха. ТОС-уудай ажал үргэдхэгдэхэ, бүхыдөө ажаһуугшадай хотые болбосон түхэлтэй болгохын хэрэгтэ 100 миллион түхэриг гаргашалагдаха.

Республикын толгойлогшын хэлэһээр, элдэб хэмжээ ябуулгануудта залуушуулай патриотическа хүмүүжүүлгэдэ ехэ анхарал табигдаха. Мүн ойн баярта бэлдэлгын шугамаар хэдэн нэльбэн шэнэлэлгын болон барилгын ажал ябуулагдаха, тодорхойлобол, 2-дохи, 65-дахы нургуулинууд заһабарилагдаха, «Столица Бурятии» өһөн программаар харгынууд баригдаха юм, - гэжэ В. Наговицын мэдээсээ.

“ДЫЛЫЧА” ГЭНЭМ ЭМХИ ТУХАЙ

“Дылыча” гэһэн эмхин дэргэдэ болжо байһан ушар олоной анхарал татана. Энэ эмхин ажаябуулга шалгадажа байна. Нефрит шулуу хулгайлһан ушараар уголовно хэрэг эрхилэгдэнхэй. Тэдэнэр лицензи абаагүй байгаа. Бүхы данса саарһануудын шалгагдаха.

- Хэрбээ энэ баримта үнэн байбалнь, хуули бүдүүлгээр хазагайруулан тухай уголовно хэрэг эрхилэгдэхэ. Хэрбээ тэдэнэрэй эрхэ хаһагдаһан ушарай байбал, юундэ тэдэнэр прокуратура, сүүд руу хандангүй, ганса олондо мэдээсэл тараадаг эмхинүүдтэ хандаа юм? “Дылычагай” хуули буса ябадал гарганагүй гэжэ элирүүлэгдэбэл, рейдерскэ булалган тухай хэлсэхэ болохо, - гэжэ В. Наговицын тайлбарилба.

ЭДЕЭ ХООЛОЙ СЭН ДЭЭШЭЛХЭГҮЙ

Росси гүрэндэ тарьян муу урһанан шалтаһаа, эдэе хоолой сэн дээшэлхэ гэшэ гү гэһэн асуудалда В. Наговицын иигэжэ хэлэбэ:

- Бусад регионудта орходоо, манай республика дотор тарьян ургаса саг соогоо хуряагдаа. Илангаяа мүнөө жэл хайн ургаса абаабди. 420 мянган тонно орооно тарья хэрэглэдэ хаа, тэдэнэй 50-100 мянган тонно өөһэдөө ургуулагдабди. Гэхэтэй хамта тарья ургуулагдаг регионудтай зүрилдөөтэ харилсаа зохёохо аргагүйбди.

Хайн ургасатай хадаа эдэе хоолой сэн бодохогүй. Зүгөөр заншалта болоһон инфляци болон түлишын сэнгэй бодоһон шалтаһаа бага сага эдэнэй сэн бодожо магад, - гэжэ Толгойлогшо хэлэбэ.

“МЫСОВАЯ-УЛААН-ҮДЭ” ГЭНЭМ ЭЛЕКТРИЧКЭ ТУХАЙ

Үсөөн зоной энэ унаагаар ябадаг шалтаһаань болуулагдаад, автобусууд ябадаг болоо.

- Электричкэ хооһоор ябуулагдаха бэшэ. Хэрбээ 30 процентээр дүүрбэл, ябуулагдаха нэн. Тэрээнһээ үсөөн болобол, ябуулаха аргагүйбди. Түмэр харгынхид республикын бюджетһээ мүнгэ һомолоод, автобусуудай сэнһээ үнэгүй сэн байгуулагты гэнэ. Теэд тийгэжэ яажа болохоб даа. Зүрилдөөтэ харилсаан дэлгүүртэ байха ёһотой. Гэбэшье арад зон өөһэдөө ямар унаагаар ябахаяа шэлэнэ ха юм, - гэжэ В. Наговицын тэмдэглээ.

ИППОДРОМ НӨӨРГЭНЬ БУСААХА АСУУДАЛ

Республикын Толгойлогшо Россиин Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Аркадий Дворковичто Дээдэ Онгостойдо оршодог ипподромые республикын бюджет руу һөөргөнэ оруулаха тухай мэдүүлгэ бариба. һая болотор энэ ипподром Россиин Хүдөө ажахын министерствын мэдэлдэ байгаа. Гүрэнэй моридой конюшинуудые бултыень Москвагай гүрэнэй конюшнин мэдэлэй болгохо тухай Россиин президентын захиралта гаргаданхай. Буряад Республика ипподром нэльбэн шэнэлэлгы өөһэдынгөө мүнгэ зөөрээр дүүргэхээр бэлэн байһанаа мэдүүлбэ. Мүнөө дээрээ энэ асуудал шийдхэгдэнгүй.

Цырегма САМПИЛОВА.

Архитай тэмсэлдэ - олониитын анхарал

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ЗАСАГ ЭНЭ ОРЁО АСУУДАЛААР ЗҮБШЭН ХЭЛСЭЛГЭ ЭМХИДХЭХЭНЬ

Буряад Республикын Толгойлогшын болон Правительствын захиргаанай мэдээсэлэй - аналитическэ хорооной түрүүлэгшэ Ирина Смоляк архитай тэмсэлэй асуудалаар ноябрь нарада үнгэрхэ ниитэ зүбшэн хэлсэлгэдэ бэлдэлгын талаар зүблөө үнгэргэбэ. Энэ зүблөөндэ “Нет алкоголизму и наркомании” гэһэн ниитэ эмхин түрүүлэгшэ Эржена Будаева, Улаан-Үдэ хотын залуушуулай хэрэгтэй талаар хорооной хүтэлбэрилэгшэ Эрдэни Дымчиков түрүүтэй хэдэн залуу эдэбхитэд хабаадаба. Тэдэнэй тоодо «work-out», турник бүтээдэг бүлэг хүбүүд. Эдэ залуу хүбүүд гэрнүүдэй хажуудахи хүүгэдэй талмайнуудта залуушуулай пивэ, архи уужа байхагүйн тула

турнигуудые өөрынгөө мүнгөөр худалдан абажа табидаг болон энэ хэрэгтэ мүнгэ зөөри суглуулгын хайхан ажал эрхилдэг. Ажабайдалай хүшэр ушарта ороһон үхибүүды болон үншэн хэнзэ хүүгэдые тамираар һонирхуулаха тухай элидхэл дурадхагдаа. Архитай тэмсэлэй шэглэлээр «дүхэриг шэрээ» үнгэргэгдөө. Архитай тэмсэһэн хэмжээ ябуулганууд эмхидхэгдэбэшье, Росси гүрэн дотор ажаһуугшад архиин хорондо диилдэжэл байһан тухай хэлсэгдээ. Экономико өөдэн үргэжэ, залуушуулые сүлөөгүй, туһа ехэтэй ажалда хабаадуулаагүй сагта архидалгатай тэмсэл үрэ дүн асархагүй гэжэ «дүхэриг шэрээдэ» хабаадагшад тэмдэглээ. Энэнь зүб. Теэд хэзээ экономикын хүгжэн бодохы

хэды болотор хүлээгдэхэ юм? Хэзээ гүрэнэй засаг сүлөө мүнгэтэй боложо, ямаршые түлбэригүй кружок, нааданууды нээжэ юм? - гээд хабаадагшад асуудал табиба. Архи тамхи дурадхаһан рекламасоносхолнуудай хото город соо, телевиденидэ, кинодо ехэ тараһан тухай тэмдэглэгдээ. Мүнөө нэгэшые кинофильм соо тамхи татангүй, ямар нэгэ асуудал шийдхэжэ байнагүй. Архиин ехэ довтолго хайшан гэжэ сухарюулаха? Хаанаһаа эхилхэб? ОБЖ гэһэн хэцээһэн гү? Элүүр энхэ байдал нэбтэрүүлһэн үсөөхэн хэмжээ ябуулганууд ямар дүн үгэхэб? Улаан-Үдэ хотын гудамжаар нэргылэмжын баннер, идхалгын соносхолнууд үгы. Телеканалнууд социальна удха шанартай ролигууды харуулнагүй. Мүн олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүд архитай тэмсэлые гүнзэгыгөөр харуулнагүй.

Эдэ бүгэдэ асуудалнууд энэ үнгэрһэн «дүхэриг шэрээ» дээрэ табигдаа. Республикын залуушуулай хэрэгтэй талаар таһагай мэргэжэлтэн Татьяна Парпаева элидхэлдээ иигэжэ соносхоһон байна: - “Архи тамхинһаа сүлөө талмайнууд” гэһэн тэмдэгүүдэй харалган үнгэргэгдөө. һаяын сагта Улаан-Үдын эгээл олон зоной ябадаг газарнуудта 20 гаран иимэ тэмдэгүүд табигдаха. Харин тэдэ газараар архи уужа, тамхи татажа байһан зоние “Рысь” гэһэн эдэбхитэйшүүлэй бүлэг шалгаха юм. Үндэһэтэдэй харилсаанай комитетэй түрүүлэгшэ Михаил Харитонов архи, тамхигүй элүүр байдал нэбтэрүүлгын талаар ябуулаха коммерческэ бэшэ эмхинүүдтэ правительствын зорилгото грантнууд олгогдохо тухай хэлсээн ха-

раада абтаха тухай мэдээсээ. Тэрэ иигэжэ хэлэһэн байна: - Харыт даа, ямараар ажаһууна гээшэбибди! Ямаршые бага жэжэ хэмжээнүүд архигүй үнгэрдэггүй. Багахан хүүгэдэйнгээ хажууда гэртэ-хин нэнгэргүй архи ууна. Архида орошоһон, огтолон уудаг зонһо болон хаа-яа уудагууд гээд манай ниигэм бүридэнэ. Зүгөөр огтолон уудаггүй болон архиншад хоёрые хаа-яа уудагууд шоо үзэдэг. Харин архиһаа огтолон арсалга манай мүнөөдэрэй байдалай үзэгдэл болохо ёһотой. Татьяна Парпаева гэртэ байһан архи уудаг бүхы амһартануудаа бултыень хаяһанаа мэдүүлээ. Ирина Владимировна Смоляк ноябрь нарада үнгэргэгдэхэ үншалганууд болотор энэ үйлэһөөн жэшээ абаха тухай дурадхал оруулба.

Цырегма САМПИЛОВА.

Буряад хэлэнэй үдэрнүүд - Буряад орондо

Алдар ДАМДИНОВ:

“ХҮН БОЛОХО БАГАНАА ГЭХЭ ГҮ, АЛИ БАГШАНАРАЙ, ГЭРТЭХИНЭЙ ҮҮРГЭ ТОН ЕХЭ”

Мүнөө хаа-хаанагүй Буряад орондомнай, Россиин ехэ хотонуудта Буряад хэлэнэй үдэрнүүд эмхитэйгээр үнгэргэгдэж байна. Олон тоото хургуулинуудта, хүүгэдэй сэсэрлигүүдтэ, БГУ-да, бусад вузууд болон хуралсалай дунда шатын эмхинүүдтэ Буряад хэлэнэй хайндэрнүүд, тусхай долоон хоногой конкурснууд, сочинени, изложени, диктант бэшэлгэ, уран зохёолшодтой уулзалганууд, үзэсхэлэнүүд, үдэшэнүүд, буряад кинофильмүүдэй харалга, Үндэһэн номой библиотекэдэ буряад хэлэнэй долоон хоног, бусад нонин уулзалганууд эмхидхэгдэнэ. Заншалта болоһон Буряад хэлэнэй үдэрнүүдтэй дашарамдуулагданан “О” языкак народов Республики Бурятия в Хоринском, Еравнинском, Кижингинском и Заиграевском районах” гэхэн “дүхэриг шэрээгэй” хөөрэлдөөн Хориин аймагта болохо, сочиненеэр, уран уншалгаар хургуулинуудай эрхим хурагшад мүрысэхэ, олон тоото хэмжээ ябуулганууд Улаан-Үдэ хотын хуралсалай эмхинүүдтэ, БГУ-да, багшанарай колледждо, тиихэдэ Улаан-Үдын 1-дэхи лицей-интернатта үнгэргэгдэхөөр хараалагданхай.

Тиимэһээ бидэ Буряад Республикын хуралсалай болон эрдэмэй министр Алдар Валерьевич ДАМДИНОВТА хандажа, буряад хэлэ заалгын байдалаар хонирхоһон, эдэ үдэрнүүдтэ ябуулагдажа байһан ажал хэрэгүүд, хүүгэдые сэсэрлигээр хангалгын шийдхэгдээгүй асуудалнууд тухай хөөрэхыень дурадхаһан байнабди.

- Алдар Валерьевич, түрэл хэлээ хэр олон хуралсалай эмхинүүдтэ үзэнэб, хэдыдэй класснаа эхэ хэлэндээ заалганаб, мүнөө үеын байдалтай танилсуулан хөөрүт.

- Статистическэ баримтануудаар, республикын 408 эмхидэ, нэрлэбэл, “Түрэл хэлэн”, “Гүрэнэй хэлэн” гэхэн программа-нуудаар буряад хэлэн заагдана. Жэшэнь, “Түрэл хэлэн” гэхэн программаар хэлэнһээ гадна литература 122 эмхинүүдтэ гэхэ гү,

али бүхы хуралсалай эмхинүүдэй 29 процентдэнэ шудалагдана. Тэрэшлэн олон буряад зоной ажалуудаг Захааминай (1505 үхибүүн), Түнхэнэй (835), Ээдын, Баргажанай, Хурамжаанай, Яруунын, Ивалгын, Мухар-Шэбэрэй, Хэжэнгын, бусад аймагуудта олон хүүгэд түрэл хэлээ үзэнэ. Тэрэшлэн гүрэнэй хэлэн шэнгээр Сэлэнгын аймагтай хургуулинуудта шудалагдана. Харин Улаан-Үдын 1-дэхи лицей-интернатта 580 үхибүүн буряад хэлээ үзэнэ.

“Гүрэнэй хэлэн” гэхэн программа хуралсалай 265 эмхидэ (бүхы хургуулинуудай 63 процент) гэхэ гү, али хамта дээрээ 62907 хурагшадта заагдана гэжэ тэмдэглэхээр. Хэлэндэ хонирхол татаха зорилготойгоор ганса бэшэхэ, уншаха бэшэ, мүн буряад шүлэг, үрээл, дуу, соёл мэдэхэ болоно. Нааданай ёһо хэрэглэн хурганабди.

Хүн болохо баганаа гэхэ гү, али нэн түрүүн гэртэхинэй, удаан багшанарай түрэл хэлэндэ хүүгэдые хургаха үүргэ тон ехэ болоно гэхэ байнаб. Зүгөөр гэртэхин бүхэн өөһэдөө үхибүүдэ хургаха, үгыгөө шийдхэхэ. Тиихэдэ ямар программаар хүүгэдэ хургаха хүсэнэб – тэдэнэй дуран, тэдэ асуудалнуудые гэртэхинэй суглаан дээрэ (хургуулида) шийдхэхэ шухала байна. Минии ханахада, БГУ-гай оюутадые хари хэлэ зааһан методикоор буряад хэлэндэ хургаа хаан, дээрэ байха нэн гү гэжэ ханагдана.

Буряад хэлээр эхин, мүн 7-дохи, 8-дахи классуудай үхибүүдэй хургаха, заалгаха учебнигүүд шэнэлэгдээ, худалдан абтаа. “Буряад хэлэн” гэхэн, Үндэһэн номой сангай салондо шалгарһан, шагнагданан электронно номоор (буряад хэлээр) бүхы хургуулинууд хангагдаба. Хүүгэдэй уран зохёолшодой 15 боти ном хэблэгдээ, буряад хэлэнэй толин түрүүшын (I) хуби хэблэгдээ. Харин ерэхэ жэл II хубиень барлан гаргахабди. хургуули, хуралсалай эмхи бүхэндэ эдэ толинууд дамжуулагдаха.

- Та ямар хургуули дүүргэбта?

-Хориин 1-дэхи мэдээжэ хургуули дүүргэб: “А” классайхиднай буряад хэлээ үзэдэг нэн, харин би “Б” класста хураһанби...

- Би Бэлигтэ эхиртээ баһал таныл нэрлээшэ, алдар суутай Хориин 1-дэхи дунда хургуулида эхин классуудта хураабди, 3 класс дүүргэтэрээ бэрхэ багша Елизавета Васильевна Бальжировада заалгаһан байнабди.

- Олондо мэдээжэ хургуулимнай – бултаны омогорхол!

- Хүүгэдэй баганаа түрэл хэлээ мэдэхэ, туһалха хэрэгтэ манай “Буряад үнэн” Хэблэлэй байшангай барладаг, үнгэтэ найхан зурагуудтай, ламинированнэ, тодо үзэг бэшэгтэй, нонин удхатай “Одон” журналнай ехэ нүлөө үзүүлдэг. Тиихэдэ “Морин хуур” журналнай багшанарта аша туһатай методическа пособи болонхой...

- Зүб даа. Танай эдэ журналнуудые бидэ дуратайгаар уншадагбди, сэгнэдэгбди, тиин өөрынгөө найшаал магтаал илангага “Одон” гэхэн хүүгэдэй буряад, ород хэлэн дээрэ гарадаг журналда зорюулха, мэдүүлхэ байнаб! Хэблэхэ, туһалха хэрэгтэ хүүгэдэй журналда туһалхаар бэлэнбди, зүгөөр Правительствын талаһаа захиралта, дэмжэлгэ хэрэгтэй.

- Ямар нонин хэмжээ ябуулганууд Буряад хэлэнэй үдэрнүүдтэ эмхидхэгдэнэб?

- Улаан-Үдын 29-дэхи гимназида Буряад хэлэ мэдэгшэдэй наадан-турнир (октябриин 16-да), 32-дохи хургуулида “Аяга сай – эдээнэй дээжэ” гэхэн проекттэй (октябриин 18-да) танилсалга, БГУ-да “Минии үг гарбал” гэхэн эрхим оюута-

дай проект хамгаалга (октябриин 17-до), “Шагай наадан”, “Горький можжевелник” гэхэн фильм харалга, мультфильм оршуулга, олондо мэдээжэ мастер-багша В.Д.Цыбиковэй “Шэдитэ үйһэн” гэхэн хэшээлнүүд (октябриин 19-дэ) эмхидхэгдэхэ. Харин Үндэһэн номой санда уран зохёолшод, поэдүүд Цыдып Цырендоржиевай, Амгалан Будаевай, Сергей Цырендоржиевай литературна үдэшэнүүд үнгэргэгдэхэ, харин Улаан-Үдын 1-дэхи лицей-интернатта “Буряад хэлэн” гэхэн электронно учебнигээр нонин турнир, багшанарай семинар эмхидхэгдэхэ.

- Баганаа түрэл хэлээ үзэхэ шухала гэлсэнбди. Зүгөөр хүүлэй үедэ хүүгэдэй сэсэрлигүүдтэ ябаха үхибүүд түрэхэхөө шахуу олон мянган оошорто байна. Сэсэрлигүүдтэ буряад хэлээ үзэнэ гү?

-Дахин сэсэрлигүүдэй шэнэ байшангуудые Улаан-Үдэдэ, бусад газарта олоор бариха гэхэн асуудал табигданагүй, харин хургуулида орохо хэрэгтэ хүүгэдые бэлдэхэ тусхай түбүүдые олошоруулабди. Тиин Росси дотор 1 миллиард шахуу мүнгэн хургуулида ороогүй хүүгэдэй эмхинүүдтэ номологдоно, манда 30 миллион түхэригэй хэрэгсэлнүүд иимэ түбүүдтэ дамжуулагдана. Россиин хото, республиканууднаа дээшээ хараануудтай гэхэ гү, али улаан-үдын хүүгэдэй 67 процентнь сэсэрлигүүдээр хангагданхай.

Хүүгэдэй сэсэрлигүүдтэ түрэл хэлэн тэйн танилсуулна, буряад хайндэрнүүдые үнгэргэнэ, наадануудые эмхидхэнэ. Багшанарта, нэмэлтэ хуралсал эмхидхэдэг түбүүдэй мэргэжэлтэдтэ, хүүгэдэй саадай хүмүүжүүлэгшэдтэ, бусад зондо салин нэмээгдэнэн ушар бүри ехэ баяр болоо.

- Багшанарта, хүмүүжүүлэгшэдтэ, бүхы уншагшадтамнай юу хүсэхэ байнабта?

-Зохёохы абыастайгаар, зоригтойгоор ажаллахые, талаан бэлигээ дүүрэнээр хүүгэдтэ зорюулхыень хүсэнэб!

Бэлигма ОРБОДОЕВА хөөрэлдөө хэбэ.

БАЙГАЛАЙ УҢАНДАЛ АРЮУН ТУНГАЛАГ...

Октябриин 16-да үдэһөө хойшо БГУ-гай НГИ-гэй корпусой 2108 гэхэн номерой аудитор ороходомнай, VI заочно курсын оюутад ехэ сүлөөгүүнүүд, бэлигтэй багша, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат Валентина Дугаровна Патаевада заалгажа, өөр өөртөө тон хэрэгтэй юумэ, багшын ажалда туһатай хэшээлнүүдые шагнажа, самбарһаа буулган бэшэжэ байгаа нэн. Буряад орондомнай заншалта болоһон Буряад хэлэнэй үдэрнүүдтэй дашарамдуулагдан, хабсаргагдан эмхидхэгдэжэ байһан энэ хэшээлэй үедэ оюутад Сэсэг Шактамаева (Түнхэн), Дулмажап Ширипова (Хурамжаан), Туяна Раднагуруева (Агын хүдэнтэ), Маргарита Васильева (Хориин Ашанга) зүг бүриһөө ерэхэ, хуража байһан оюутад багшайа анхалтайгаар шагнан, түрэл нангин хэлэнэйнгээ хэшээл сэдхэлдээ шэнгээжэ, сээжээ сэлмээжэ, гүн

Соёлма Анандуевна Дашиева оюутадай ажал шалгана

ухаандаа хадужа, баян буряад хэлээрээ бахархан баясажа хуугаа нэн...

Харин хажуудахи багахан таһалга соонь ондо ондоо факультетүүдэй олон оюутад сугларанхай, туха сүлөөгүй тусхай анкетэ дээрэ нэрэ обогоо, факультет, курсаа бэшээд, “Эрхим оршуулга” гэхэн конкурсдо хам оронхой хуугаа бэлэй. Хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат, бэрхэ багша Любовь Михайловна Балдуева

энэ конкурсые хүтэлбэрилжэ, ород газетэнүүдһээ, бусад зохёолһоо хэнгүүдые оюутадта хубаажа, удхыень зүбөөр тайлбарилан оршуулхыень хаража, сэгнэжэ байгаа нэн...

Тиихэдэ 2103 гэхэн номертой аудитор соо заншалта болоһон “Фонетическэ конкурс” гэхэн мүрысөөн гурбан хубаар эмхидхэгдэжэ, буряад хэлэнэй кафедрые даагша, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кан-

дидат Баирма Дамбиевна Цырендоржиева, багша Соёлма Анандуевна Дашиева түрүүтэй жюриин гэшүүд оюутадай бэлиг шадабари, уран уншалга, буряадаар хэлэжэ, уншажа шадаха, диалог буряадаар хоюулан уншаха, бусад аргыень сэгнэжэ, эрхимүүдыень хараадаа абжа байгаа бэлэй.

-Факультет бүхэнһөө 2 хүн нэгэ команда боложо, заншалта болоһон энэ конкурсдо хабаадана. Нонин гэхэдэ, жэл бүри үнгэргэгдэдэг Буряад хэлэнэй хайндэрэй үедэ элдэб факультеттэ хурадаг ондо ондоо үндэһэ яһанай түлөөлэгшэд-оюутад хабаададаг юм. Мүнөө гушаад мүрысэгшэд соо ород, киргиз, тува, хальмаг, армян, азербайджан, украин, белорус яһанай оюутад олон. Тэдэнэр командаараа бэе бээтээ мүрысэнэ: Дондог Улзытуевай суута “Буряад хэлэн” гэхэн шүлэг уншана, тусхай текст уншаад туршана, бэе бээтээ буряадаар хөөрэлдөө (диалог) үүсхэнэ. Үсгэлдэр “Эрхим диктант-2012”, “Эрхим изложени” гэхэн кон-

курснууд оюутадай дунда үнгэргэгдөө, эрхимүүд, илагшад тухай БГУ-гай сайт дээрэ уншаха аргатай, - гэжэ Баирма Дамбиевна тодорхойгоор хөөрөбэ.

“Манай үг гарбал”, уран гоёр уншагшадтай конкурс, шагай наадан, буряад фильм харалга болохо гэжэ нэмэбэ. Тиихэдэ бэлигтэй багша-мастер В.Д.Цыбиковэй хэшээлнүүд оюутадай, бултанай хонирхол татаһан байха.

Элдэб үндэһэ яһатанай ехэ оролдосотойгоор буряадаар уншажа, хөөрэлдэжэ байхыень харахада, ехэ нонин байна. Өөһэдынгөө арадай үндэһэн хубсаһа үмдэнхэй оюутад ээлжээлэн, ехэ дорюунаар “Буряад хэлэн” гэхэн олондо мэдээжэ шүлэг уншана, түрэл хэлыемнай түүрэн магтана.

Эндэ хурадаг элдэб арадай үндэһэ яһатанай хүүгэд, залуу үетэн, ерээдүйн багшанар буряад хэлэ, баян ёһо заншлаа багашуулда, хурагшадта зааха, хүргэхэ гэжэ оролдохо байһаниинь дамжаггүй.

Бэлигма ОРБОДОЕВА.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮДЭЛМЭРИИН ТҮСЭБ

2012 оной октябриин 15-19 болотор

I. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭ М.М.ГЕРШЕВИЧЭЙ ДЭРГЭДЭ ҮНГЭРГЭГДЭХ ТҮСЭБЛЭЛГЫН ЗҮБЛӨӨН

Зүблэхэ зүйл:
1. Арадай Хуралай хороонуудай 2012 оной октябриин 8-һаа 12 хүрэтэр дүүргэһэн хүдэлмэри тухай мэдээсэл (элидхэлшэд: хороонуудай түрүүлэгшэнэр)

15.10. 11.00 Арадай Хуралай бага танхим

2. Арадай Хуралай 2012 оной октябриин 8-һаа 12 хүрэтэр үнгэргэгдэһэн хэмжээ ябуулганууд тухай эмхидхэлэй таһагай мэдээсэл (элидхэлшэ О.А.Бадлуев)

3. Арадай Хуралай хиналтын документнуудые гүйсэдхэлгын байдал тухай эмхидхэлэй таһагай мэдээсэл (элидхэлшэ О.А.Бадлуев)

4. Буряад Республикын хуулинуудые федеральна хуули ёһонуудтай зохилдуулгын хойноһоо хиналта тухай (элидхэлшэ О.А.Бадлуев)

5. Арадай Хуралай 2012 оной октябриин 15-һаа 19 хүрэтэр түсэблэһэн хэмжээ ябуулганууд тухай (элидхэлшэ О.А.Бадлуев)

6. 2012 оной октябриин 8-һаа 12 хүрэтэр Хуули ёһоной управлений дүүргэһэн хүдэлмэри тухай мэдээсэл (элидхэлшэ А.И.Ускова)

7. 2012 оной октябриин 8-һаа 12 хүрэтэр Мэдээсэлэй-шэнжэлгын управлений дүүргэһэн хүдэлмэри тухай мэдээсэл (элидхэлшэ Э.Б.Намдакова)

8. Арадай Хуралай ажал ябуулга тухай республикын хэблэлнүүдтэ 2012 оной октябриин 8-һаа 12 хүрэтэр олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдтэ толилогдоһон материалнуудай шэнжэлэл тухай тусхай таһагай мэдээсэл (элидхэлшэ С.Б.Хайдапова)

II. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХОРООНУУДАЙ ЗҮБЛӨӨНҮҮД

Буряад Республикын Арадай Хуралай Бюджетэй, налогуудай болон финансын талаар хороон (түрүүлэгшэнь Ц-Д.Э.Доржиев)

Зүблэхэ зүйл:
"Буряад Республикын Арадай Хуралай ээлжээтэ гушадахи сессидэ зүбшэн хэлсэлгэдэ оруулагдаха асуудалнууд
16.10 13.00 Арадай Хура-

лай бага танхим

Буряад Республикын Арадай Хуралай Гүрэнэй байгуулалтын, нотагай өөһэдэн хүтэлбэриин, хуули ёһоной болон гүрэнэй албанай асуудалнуудай талаар хороон (түрүүлэгшэнь А.С.Скосырская)

Зүблэхэ зүйл:
"Буряад Республикын Арадай Хуралай ээлжээтэ гушадахи сессидэ зүбшэн хэлсэлгэдэ оруулагдаха асуудалнууд
18.10 14.00 Арадай Хура-

Буряад Республикын Арадай Хуралай Регионууд хоорондын, үндэһэтэнэй асуудалнуудай залуушуулай политикын, ниитын болон шажан мүргэлэй нэгдэлнүүдэй талаар хороон (түрүүлэгшэнь В.Р.Булдаев)

Зүблэхэ зүйл:
"Буряад Республикын Арадай Хуралай ээлжээтэ гушадахи сессидэ зүбшэн хэлсэлгэдэ оруулагдаха асуудалнууд
17.10 10.00 каб.212

Буряад Республикын Арадай Хуралай Социальна политикын талаар хороон (түрүүлэгшэнь А.Т.Стопичев)

Зүблэхэ зүйл:
"Буряад Республикын Арадай Хуралай ээлжээтэ гушадахи сессидэ зүбшэн хэлсэлгэдэ оруулагдаха асуудалнууд
17.10 10.00 Арадай Хура-

III. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ – АППАРАДАЙ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЫН УЯЛГАНУУДЫЕ САГ ЗУУРА ДҮҮРГЭГШЭ В.Г.ТАРХОВАЙ ДЭРГЭДЭ ҮНГЭРГЭГДЭХ ХҮДЭЛМЭРИЛГЫН ЗҮБЛӨӨНҮҮД

Зүблэхэ зүйл:
1. Буряад Республикын Арадай Хуралай 2012 оной октябриин 15-һаа 19 хүрэтэр болотор түсэблэһэн хэмжээ ябуулганууд тухай
15.10 13.30 Арадай Хуралай бага танхим

2. Буряад Республикын Арадай Хуралай хиналтын документнуудые гүйсэдхэлгын байдал тухай

3. Элдэб асуудалнууд
БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХОРООНУУДА

Буряад Республикын Арадай Хуралай Бюджетэй, налогуудай болон финансын талаар хороон (түрүүлэгшэнь Ц-Д.Э.Доржиев)

Нүүдэл хүдэлмэрилгын зүблөөн:
Зүблэхэ зүйл:
Улаан-Үдэ хотодо спортивна байшангуудые хэрэглэхэ тухай
16.10 15.00 Улаан-Үдэ хото
Зүблэхэ зүйл:
"2013, 2014 болон 2015 онуудай түсэблэлгын хугасагай республикын бюджет тухай" Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай
19.10 10.00 каб.235

Буряад Республикын Арадай Хуралай Гүрэнэй байгуулалтын, нотагай өөһэдэн хүтэлбэриин, хуули ёһоной болон гүрэнэй албанай асуудалнуудай талаар хороон (түрүүлэгшэнь А.С.Скосырская)

Зүблэхэ зүйл:
"Россиин Федерациин эрхэтэдэй хунгуулиин эрхэнүүдэй болон референдумдэ хабаадаха эрхын гол лаб хангалтанууд тухай" Федеральна хуулида, «Политическэ партинууд тухай» Федеральна Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай" 2012 оной октябриин 2-ой 157-дохи дугаарай Федеральна хуулиин ёһонуудые бэелүүлгэ тухай" гэхэн темээр "дүхэриг-шэрээгэй" зүблөөндэ бэлдэлгэ.

Буряад Республикын Арадай Хуралай Газарай асуудалнуудай, аграрна политикын болон эд хэрэглэлгын дэлгүүрэй талаар хороон (түрүүлэгшэнь В.А.Павлов)

Зүблэхэ зүйл:
"Газар тухай" Буряад Республикын Хуулиин наймадахи статьяда хубилалтануудые оруулха тухай" Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай
15.10. 15.00 каб.119

Зүблэхэ зүйл:
"Буряад Республикын дэбисхэртэ яармагуудые эмхидхэлгэ тухай" Буряад Республикын Арадай Хуралай Сөвөдэй зүблөөндэ бэлдэхэ тухай
19.10 10.00 каб.119

Нүүдэл хүдэлмэрилгын зүблөөн:
Зүблэхэ зүйл:
Эд хэрэглэлгын дэлгүүрэй талаар

Буряад Республикын хуули ёһонуудые бэелүүлгын зарим асуудалнууд тухай
18.10 Бэшүүрэй аймаг

Буряад Республикын Арадай Хуралай Регионууд хоорондын, үндэһэтэнэй асуудалнуудай залуушуулай политикын, ниитын болон шажан мүргэлэй нэгдэлнүүдэй талаар хороон (түрүүлэгшэнь В.Р.Булдаев)

Зүблэхэ зүйл:
"Буряад Республикын дэбисхэртэ ниитын хэмжээ ябуулгануудые үнгэргэхэ зарим тэды асуудалнууд тухай" Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай
15.10 14.00 каб.212

Зүблэхэ зүйл:
"Буряад Республикада залуу бүлэнүүдые гүрэнэй талаһаа дэмжэхэ тухай" Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай
16.10 14.00 каб.212

Зүблэхэ зүйл:
"Гүрэнэй залуушуулай политика тухай" Буряад Республикын Хуулиие бэелүүлгын ябаса тухай" гэхэн темээр "дүхэриг-шэрээгэй" зүблөөндэ бэлдэхэ тухай
19.10 14.00 каб.212

Буряад Республикын Арадай Хуралай Социальна политикын талаар хороон (түрүүлэгшэнь А.Т.Стопичев)

Зүблэхэ зүйл:
"2013 ондо коммунальна хангалтануудай түлбэриин нэмэһэнтэйнь дашарамдуулан гаргашануудые хүсэлдүүлгэ тухай" Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай
15.10 15.00. каб.218

Буряад Республикын Арадай Хуралай экономика политикын, байгаалиин нөөсөнүүдые хэрэглэлгын болон оршон тойронхине хамгаалалгын талаар хороон (түрүүлэгшэнь В.Г.Ирильдеев)

Зүблэхэ зүйл:
"Буряад Республикада инновационно ажал ябуулга тухай" Буряад Республикын хуулида хубилалтануудые оруулха тухай" Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай
17.10 14.00 каб.203
Эльвира ДАМБАЕВА оршуулба.

Хүдөөгэй һонин

ҮБГЭД, ХҮГШЭДЫЕ БАЯРЛУУЛХАДА – БУЯН

Октябриин түрүүшын хонгор дулаахан үдэрнүүдтэ Захааминда Наһатайшуулай Уласхоорондын үдэртэй дашарамдуулан, Захааминай аймагай 85 жэлэй ойн баярта зорюулһан үргэн олоониитын хабадалгатай, бүгэдэ зоной найр наадан үргэн дэлсэтэйгээр үнгэрбэ.

Закаменск хотын Соёлой ордондо "Авторнуудай шүлэгүүд болон дуунуудые эрхим гүйсэдхэгшэд" гэхэн конкурс ехэ наһатайшуулай дунда үнгэрбэ. Эндэ аймагай больницын диспансерэй ахалагша врач А.В.Сулимын,

поэтесса Р.Б. Намжиловагай, Е.Т.Горских гэгшэдэй түрэл тоонтоёо, эжы абаяа, үетэн нүхэдөө магтаһан найхан шүлэгүүд, Захааминай уран-найханай коллективүүдэй ветеран, дуушан С.Ахматова, Д.Тугаринов, Р.Шелкунова болон бусад уян сэдхэлэй нэргэмээр найхан дуунуудые дуулажа, олониие баясуулаа. Хамта дээрээ 17-18 конкурсын илагшадта баглаа сэсэгүүд, дипломууд, бэлгэсэлэг, мүнгэн шангууд барюулагдаба.

Аймагай түбтэ ажаһуудаг, 85 дээшэ наһатай дайнай болон ажалдай ветерануудта, хамта дээрээ 100 наһатайшуулда аймагай гул-

ваагай, депутатуудай Сөвөдэй хүндэлэлэй бэшэг гарай бэлэгтэй гэр бүридэнь ябажа барюулагдаһан юм.

Мүн тэдэ үдэрнүүдтэ хотын эмхи зургаануудай олзын хэрэг эрхилэлгын, албан зургаануудай коллективүүд, предпритинууд шефскэ харгалзалга эрхилдэг пенсионернүүдэйнгээ бүлэгүүдые урижа, бэлэг сэлэг барюулаа, сайлуулаа, наһатайшуулай гэр бүлэдэнь ошожо, амаршалаа.

Далахайн, Санагын, Хамнин, Михайловкын, Ехэ-Цахирай, Баян-Голой, Үлэгшэнэй, Харасагай муниципальна захиргаанууд мүн лэ ветерануудые баясуулба.

Эдэ үдэрнүүдтэ аймагай

уран-найханай коллективүүд, арадай театр болон бусад эмхинүүд үргэн дэлсэтэй ажал ябуулжа, Далахайһаа эхилээд, Захааминай нанин боһого Хайсагал-Харасай хүрэтэр концерт наада табиба. Үлэгшэнэй "Тэрэнги", ансамбль "Санага", дуу хатарай ансамбль "Закамена", Дүтэлүүрэй эдиршүүлэй дуу хатарай "Зэмхэ сэсэг" ансамбль, арадай театр, Цахирай үхибүүдэй жэшээтэ "Ургы" ансамбль, Михайловкын хургуулиин "Тонус" үндэр наһатанай үндэр сэгнэлтэдэ хүртэбэ.

Захааминай аймагай ветерануудай Совет аймагай, Закаменск хотын, хүдөөгэй

муниципалитетүүдэй толгойлогшонорто, аймагай соёлой мэргэжэлтэдтэ, Н.П. Тарбаевта, Д.С. Гармаевта, С.С.Санжитова болон бусад хүдөөгэй мэргэжэлтэдтэ халуун баярые хүргэжэ, ажалдань амжалта, наһанай жаргал, гэр бүлэдэнь амгалан тайбаниие хүсэнэ.

Үтэлжэ ябаһан үбгэд, хүгшэдые, Үдэжэ ябаһан үри хүүгэдые Баярлуулха гэшэ - нэгэ буян Гэжэ үндэр наһатамнай маанадые хургадаг.

Аймагай ветерануудай Совет.

Буряад Республикын Правительствын "сэхэ утаһан"

БУРЯАД ОРОНДО АЯНШАЛГА ХҮГЖӨӨЛГЭ ТУХАЙ

Буряад орондо аяншалга хүгжөөлгэ тухай асуудалар «Буряад үнэн» Хэблэлэй байшанда Правительствын "сэхэ утаһан" үнгэрөө. Буряад ороной Аяншалгын агентствын хүтэлбэрлэгшэ Людмила Бато-Жаргаловна Максанова "сэхэ утаһаар" табиһан асуудалнуудта харюусаа.

- Буряад орон хадаа түүхэ, улыгэр домогоор ехэ баян газар. Өөрын онсо шарайтай буряад шэмээшэг яһатанай заншал элбэг ха юм. Юүндэ тэдэ бүгэдэ хүсэд бүрин аяншалгын ажалда хэрэглэгдэнэгүй гээшэб?

- Туроператорнууд Буряад ороной түүхэтэ баримтанууд, улыгэр домогууды хэрэглэн, аяншалагшадта мэдээсэлнүүды үгэдэг. Магад, бүхы мэдээсэлнүүды бултые хэрэглэнэгүй. Зүүн Сибириин соёлой академитэй сүг ажалаа ябуулдаг. Аяншалагшадтай болон олон зоной ябадаг, суглардаг газарнуудаар архитектурна барилганууды зохёохы оролдодог. Тэдэ газарнуудта үндэһэтэнэй шарай байха ёһотой. Хэрбээ бидэ шэмээшэг яһатанай гоё хайханаар шэрдэһэн гэрнүүды мүнөө үеын сайдингда оруулжархёо хаамнай, нюур шарайгүй болошохо. Яагаад материально-техничекэ үндэһэ хайжаруулха тухай ехэ бодомжлохо хэрэгтэй.

Туризм - аяншалга хадаа олон шэглэлэй бүридэмэл ажал гээшэ, харгы, унаа, наймаа, түүхэ, соёл болон бусад элдэб халбаринууд хабадуулагдадаг. Эдэ бүгэдэ нэгдэн, Буряад орондо соёлой талаар амаруулха ёһо журам эмхидхэгдэхэ бшуу. Эдэ бүгэды нэгдүүлэн, хамтаруулан, гүрэнэй талаар дэмжэгдэхэ ёһотой.

- Тыва, Хальмаг оронуудта президент болон засаг түрэ ехэ мүнгэн тэдхэмжэ буддын шажанай шүтөөнэй дүрэ хүрэгүүды бодхоолгондо үгэнэ. Юүндэ манай республикада энэ талаар дэмжэгдэнэгүйб?

- Танай энэ ханамжатай зүбшэхэ аргагүйб. Юуб гэхэдэ, Буряад Республикын правительство шажан мүргэлэй хүгжэлтэдэ, тэдэнэй барилга болон элдэб хэмжээ ябуулгануудта мүнгэн зөөриин тэдхэмжэ онсо программын шугамаар һомолдог. Жэшэнь, Тамчын дасанай болон Воскресенскэ хүмын һэльбэн шэнэлэгые һомолоо. Тэрэшэлэн, шажан мүргэлэй хэрэгтэ тэдхэмжэ үгтэжэл байдаг. Гансал олондо мэдээсэл тараадаг эмхинүүдтэ энээн тухай мэдээсэл багаар дуулгагдана, магад.

- Аяншалагшад Сөведүүдэй талмай, оперо болон баледэй театр, фонтан тойрон ябажа сэнгэнэ. Теэд тэндэ юу харахаб даа, наада дэлгэхэ аркаһаа бэшэ юу үзэхэб? Түб талмай дээрэ гоё хайхан дасан-музей байгуулаа хаа, яаха юм?

- Манда танилсуулга-шэнжэлэлгын турнууд эмхидхэгдэдэг. Та манай ажалшадтай ябажа, түүхэтэ һонин ханамжа, дурадхалнуудаа хэжэ, туһалаа хаатнай, ехэ дуратай байнабди. Ямар газарта ямар һонин юумэ түхээржэ, аяншалагшадта һонирхуулха тухай ажал ябуулалсахыетнай уринабди. Телефонно орхигты.

- Би Горячинскын курортдо амархадаа, Новокузнецк хотын депутаттай уулзааб. Тэрэ хүн Горячинскын модон, хуушанай гэр байшанууды ехэтэ хайхашаагаад, "социализмын үеын хэһэгхэн мэтэ энэ газар энэ

хэмдэнь үлөөгит" гэжэ гуйгаа. Юуб гэхэдэ, мүнөө сагта евро-стандартаар бүхы юумэн һэльбэн шэнэлэгдэнэ. Анхан сагай модон гэртэй, носогдоогүй байгаалитай Байгал шарайгаа алдаа. Энэ талаар юу хэлэхэ байнат?

- Горячинск экономика талмай бүридэлдэ ороно. Тэрэнэй ёһоор, Байгалда гурбан портово бүридэлнүүд байха ёһотой. Турка, порт Байгал болон Хойто Байгал гээд. Уһаар харилсадаг харгы нээгдэжэ, Ольхон Турка хоёрой хоорондо онгосоор ябадаг түргэн харгытай болгодохо. Энэ рекреационно зонын эгээл ехэ баялигынь - Горячинск болоно. Эндэ сэбэр уһан, эмшэлдэг шабар, ой модон, гоё хайхан байгаали, хуу би. Гансал санитарно-гигиеническэ бүридэлэй ёһо гуримаар амарагшадтай үндэр сэнгэлтэ абажа шаданагүй. Курорт хадаа гүрэнэй гү, али үмсын зөөри бэшэ, профсоюзүүдтай мэдэлэй. Тиимэһэ мүнгэн тэдхэмжэгүйгөөр, түргэн мүрөөр Европын стандарт-

да оруулагдахагүйл даа. Горячинск тухай амарагшадтай ханамжа экономика онсо талмай ханамжалха Сөведэй зүблөөнэй хараада табихаб. Гэбэшье тэндэ ехэ заһабарилгын, һэльбэн шэнэлэлгын ажалнууды ябуулха ёһотой.

- Гильбэрын дунда һургуули "Тропой Чингисхана" гэхэн проект бэлдэжэ, грант шүүгээ, "Хүнүүдэй хото" гэхэн проект анхармаар. Эдэ бүгэдэ һонин ханамжанууды хүгжөөбэл, аяншалагшадтай анхарал татамаар...

- Зүб лэ даа, зүгөөр элдэб проектүүды бэлүүлжэ эхилхын тула заабол энэ бүгэды бэлүүлжэ үмсын хэрэг эрхилэгшэ байха ёһотой. Элдэб ханамжа, мэдүүлгэ оруулагшад олон. Теэд тэдэниие бэлүүлхэ, арад зондо эдэ бүгэды дурадхаха хүн - олзын хэрэг эрхилэгшэ олдоногүй. Гүрэнэй талаар мүнгэн зөөриин тэдхэмжэ, дэмжэлтэ үмсын гүрэнтэй хамтаран эрхилжэ проектүүдтэ, илангаяа туризмын хэрэгтэ шэглүүлэгдэдэг гуримтай юм.

- Буряад ороной аяншалгын гол шэглэл Азиин түхэлэй байбал, һайн бэлэй. Хотын түб газраар буддын шажанда хабаатай үзэмжэ үгы.

- Дээдэ-Онгостойдо ямар гоё хайхан талмай байна гээшэб!

- Би түб талмайнууды хэлэнэб.

- Теэд тэндэнтэй ямар хайхан фонтан байна гээшэб? Барселона хотын фонтантай айлшад жэшээлдэг... Танай хэлэһэн ханамжанууды Улаан-Үдэ хотын захиргаанда заабол дамжуулхаб.

- Айлшад болон аяншалагшадтай ерэхэдэ, буряад арадай ёһо заншал харуулһан талмай Ацагат нотагта бии. Юүндэ Ивалгада иимэ түб үгы гээшэб?

- Аймаг бүхэн өөһэдын хүгжэлтын концепци баримталха ёһотой. Гансал аймаг бүхэн урданай заншалаар ажалаа хүтэлбэрлэжэ һурашанхай. Жэшэнь, Түнхэнэй аймагайхидта хэлээ һэм: "Танай аймагта хүдөө ажахы болон аяншалга хоёры эрхилхээр. Тэндэ үйлэдбэри, наймаанай халбаринууд олон ажалшадтай, харин аяншалгын таһагта ори гансахан мэргэжэлтэн, тэрэ үдэр бүриин саарһа дансын тоосооной ажалда диилдэжэ, аяншалга хүгжөөхэ хэрэгтэ хүсэ шадальнь хүрэнгүй". Бидэ Ивалгын аймагтай зүблөө хэбди, тэдэнэр хүгжэлтын концепци эльгээгээ, тэрэниие шалгаад, дутуу дундануудынь заһаад, һөөргэнь эльгээгээбди. Тэндэ түрүүн газар үгөөд, һүүлдэнь түсэб руугаа шагаадаг шэнги. Олон модон гэрнүүд хүгжэлтын ямаршы хараа бодолтой зохилдуулангүй баригданхай. Аяншалагшадые һонирхуулхаар газарнууды тэмдэглэжэ, һайн харгын түсэбтэй тааралдуулан, болбосон газарнууды түхээрхэ хэрэгтэй. Хягтынхид хоёрдохи жэлээ болбосоруулгын программаар түрүү һуурида гарана. Юуб гэхэдэ, тэдэнэр аяншалгын ажал эрхилдэг операторнуудтай, Зүүн Сибириин соёлой академитэй хэлсэжэ, аяншалгын таарама харгы бэлдэжэ, тэрэнэ амарагшадтай болон аяншалагшадтай анхарал татахаар зохёогоо. Тиигэжэ аймаг бүхэн өөһэдынгөө хүгжэлтын газар, талмайнууды элирүүлжэ ёһотой. Ацагат тухай хэлэбэл, эндэ сагай эрилтээр үмсын хэрэг эрхилэгшэ байжа, бүхы ажал хүгжөө. Иимэ хэрэгтэ заабол урагшаа ханамжатай олзын хэрэг эрхилэгшэд байха ёһотой гэжэ дахин дабтаһуу.

"Сэхэ утаһанай" хөөрэлдөө Цырегма САМПИЛОВА бэшэжэ абаба.

Хуули ёһо сахилгын хуудаһан

БОРО ЭРЕЭН ЮРТЭМСЫН БОРОХОН БАЙДАЛ

Буряад Республика Росси дотороо амгалан тайбан орон гэжэ хэлсүүлдэгшье наа, газар уһан дээрэнь үгөлвон болон бусадшье гажа буруу үйлэ хэрэгүүд ушарһаар. Ямаршье үгөлвон хэрэг харахада, гэмтэ ябадалтан хүн шанараа алдаһанай гү, али ухаан бодолойногго балартар, сэдхэл зүрхэнэйнгөө бүглэртэр архиин охиндо сохюулад, мээнэг тэнэг зан гаргаһанайнь үрэ дүн болоһон байдаг. Шорон түрмэ арын туулмаг хоёрһоо хэншье хээздэшье халхалагдаагүй юм. Тээд хара ханаатанай хажуугаар өөрынгөө дураар тэнэгэй зам бэдэрдэгүүд гайхалтай.

Хэээ нэгэтэ хүн түрэлтэнэй муу муухай ябадал хуурай хальһандал хуурагдан, хүнэн халажа, манай зоболонто юртэмсэ хорбоо шэнжээ хэлгэхэл юм бээ. Бүмбэрсэг ногоон дэлхэйдэмнай Шамбалын орон байгуулагдаад, хамаг амитан жаргаха гэжэ түрүү бодолтон этигэдэг, тэрээн тээшэ байгаа шадалаараа тэгүүлдэг. Харин мүнөөдэриймнай борохон үнгэтэй юртэмсын борохон байдал баһашье ехээр ханаа зобооно даа...

ХҮНЭЙ НАҢА МАШИНЫН ҮНӨӨР САСУУЛАА

Россиин Буряад Республикадахи Мүрдэлгын комитедэй Мүрдэлгын управлениин Улаан-Үдын Советскэ райондохи мүрдэлгын таһаг РФ-гэй УК-гай 158-дахи статьягаар (хулгай – кража), 166-дахи статьягай 4-дэхи хубьяар (унажа ошолго – угон), 105-дахи статьягай 2-дохи хувиин «ж», «к» (эхин хэлсээтэйгээр бэшэ ондоо гэмтэ ябадалаа нюухын түлөө бүлэг зоний хэһэн алуур – убийство, совершенное группой лиц по предварительному сговору, с целью скрыть другое преступление) гэхэн зүйлнүүдээр эхилэгдэһэн үгөлвон хэрэг мүрдэжэ дүүргэбэ.

2012 оной январин 6-най хүни Улаан-Үдын 20 - 21 наһатай гурбан хубүүд Гагаринай гудамжаар оршодог «Аптекэ» буудал дээрэ такси барижа, Ивалгын аймаг тээшэ зоринһон байгаа. Зуурандаа тэдэ машина буляан абаха гэжэ хоорондоо хэлсээд, таарамжатай үе һамбаашалжа, нэгэниинь жолоошондо хойноһоон аһан, бахалуурдажа эхилбэ. Нүгөөдэ хоёрын жолоошоной толгой болон бэе нюдаргаараа шааба, отверткоор хадхаба. Жолоошоной мэдээгээ алдахада, довтологшод машинаарнь Гүрүльбэ һууринай ойрохи ой тээшэ ошоод, эзэниинь дээрэһэнь нэрбэн, модоор сохижа алаба. Үхэһэн бэеын саһан доро булаба.

Сагдаанарай оперативна аргаар уданшьегүй тэдэ гурбан баригдахада, зэмэ мэдэрбэ. Харин тээ байд гээд, хоёрын гэм зэмээ мэлээжэ, хамаг муухай хэрэгэ гурбадахидаа тохобо. Мүрдэгшэд гэршэлгын болон элдэб экспертизын баримтануудаар тэдэ хоёрой гэм зэмэ элирхэйлээ. Зэмэлһэн баталалга (обвинительное заключение) гаргагдаад, үгөлвон хэрэг сүүдтэ мүрдэгдэхөөр эльгээгдэнхэй.

ТЭЖЭЭН БУРУУН ТЭРГЭ ЭБДЭБЭ

Хорин дүрбэтэй Иван Ксенофонтов Улаан-Үдэ хотодо хүгшэн аба хүгшэн эжы хоёртойгоо ажаһуудаг хэн. Анхан түрмэдэ һууһан тэрэ залуу хүн ажал хэдэггүй, үлүүсэ ехээр архи уудаг, хүгшэн аба эжынгээ энэ тэрэ юмэ хулуудаг, халтад гэбэл, тэдэндээ гар хүрэдэг байгаа. Байгша оной май нарын 24-дэ Ксенофонтов хүршээтэйгөө суг баһа архидаад, ехэ һогтуу гэртээ ерээбэ. Хүгшэн абынгаа эдэе хоол барихаяа ханахада, ашань табаруу шүлэ хээд, стол дээрэ табиба. Үндэр наһатай үбгэнэй ойлгомторгүй таблага унагаагаад эбдээрхихэдэ, Ксенофонтов гэгтэ ехээр уурлаад, модон хандайгаар толгой болон бэе дээгүүрнь олон удаа буулгаба. 85 наһатай үбгэн байра дээрэ амияна табиба.

Улаан-Үдын Железнодорожно районий сүүд И. Ксенофонтов гэгшэдэ РФ-гэй УК-гай 105-дахи статьягай 1-дэхи хубя-

ар (алуур – убийство) гэмьень тохоод, 9 жэлээр эрхыень хаһажа, хатуу гуримтай колонида зэмьень амсуулха гэхэн шидхэбэри гаргаба. Сүүдэй шидхэбэри хүсэндөө оронхой.

АРХИИН ҮНӨӨ НЭХЭГШЭД

Байгша оной сентябриин эхээр Закаменск хотодо хоёр залуу хүн 25 наһатай нэгэ танилаа анхан архи абажа үгөөгүй нэн хадань хэһээхэ гэжэ шиддэбэ. Тэдэ хоёр танилаа ойрохоно байһан ой руу дахуулан оруулжа, зада сохёод, удаань толгой руунь ээлжээлэн шулуугаар сохибо. Ехээр гэмтэһэн хохидогшын байра дээрэ амияна табиба. Үглөөдэрын хорото ханаатай хоёр хаяад ошоһон танилайнгаа үхэһэн бэе машинаар голой эрье асарад, уһа руу хаяба. Уданшьегүй голой доодо урасхалаар хохидогшын үхэһэн бэе олодо, мүрдэгшэдэй болон полициин сагдаанарай һайнаар эмхидхэһэн хамтын ажалай ашаар багахан хугасаа дотор гэмтэ ябадал сүм элиржэ, танилаа алаһан тэрэ хоёр нэжэгтэ ороод, эхин мүрдэлгын ябажа байгаа мүнөө үедэ эрхээ халуулба. Тэдэ хоёр РФ-гэй УК-гай 105-дахи статьягай 2-дохи хувиин «ж» гэгдэдэг зүйлөөр (эхин хэлсээтэйгээр бүлэг зоний хэһэн алуур – убийство, совершенное группой лиц по предварительному сговору) нэжэгдэнэ. Мүрдэлгэ хэгдэжэ байна.

ШУҢАТА ЗЭБҮҮН ААША

Үнгэрэгшэ жэлэй февраль наһаһа март болотор Улаан-Үдын нэгэ бүлэг залуу зон гурбан басагадые зэбүүрхэмэ шэрүүнээр алаа. Тиихэдэ хубсаһа болон үнэтэй сэнтэй зүйлнүүдынь абажа, мүн нэгэ басагынь алахаһа урид хүсөөр эдлэһэн байгаа. Хохидоһон басагадай хоёрын дунда нургуулин шабинар, гурбадахинь техникумэй оюутан юм хэн.

МВД-гэй Мүрдэлгын управленидэ һураггүйгөөр үгы болоһон тэдэ басагад тухай мэдээсэлнүүд хойно хойноһоо оржо, үгөлвон хэрэг эхилэгдээ. Тэрэ дары шахуу нэгэ басагадын телефон үшөө хүдэлһэн зандаа гэжэ элирүүлэгдээ. Телефонийнь хэрэглэжэ байһан ондоо эхэнэр тус телефон нэгэ танилайнгаа бэлэг болгон барюулһаниие гэршэлээ. Тэрээнэй удаа танилын поездоор яруу түргэн ондоо город ябаа хэн гээ. Бэлэг бариха дуратай тэрэ хүн хамта нэгэ басагантай танилайнь ябалсаһан тухай сагдаанар элирхэйлээ, тэдээнэй зоринһон город агаарай онгосоор урид хүрээжэ, нэжэгтэ ороһон тэдэ хоёрой үшөө замдаа ябатар баряад, республика рүүгаа асарад.

Залуу хоёр гэмэ гансата мэдэрээд, хара үйлэ тэдээнэй хамта хэлсэһэн үшөө нэгэ залуу хүн болон хоёр басагадые заагаа. Тэрээнэй удаа хүн зоний ябадаггүй шахуу хотын газарнуудаар хохидоһон басагадай бэенүүд олодо.

Тэрээнэй гадуур эхин мүрдэлгын үедэ тэрэ бүлэг зоний нэгэниинь танилтайгаа Хахаловай гудамжада оршодог гаражнуудай ара талада нэгэ эхэнэрье сохиһон байгаа гэжэ элирхэйлэгдээ. Саг соонь медицинакэ туһаламжа үзүүлэгдэһэнэй ашаар тэрэ эхэнэр амиды гаралдаа.

РФ-гэй Угөлвон кодексын 105-дахи статьягай 2-дохи хувиин «а, д, ж, и, к» гэхэн зүйлнүүдээр (бүлэг зоний урид хэлсэжэ, хулигаан ааша гарган, бэшэ ондоо зэмэтэ ябадалаа нюухын түлөө хоёрһоо дээшэ олон хүниие зэбүүрхэмэ шэрүүнээр алагла - убийство двух и более лиц, совершенное с особой жестокостью, группой лиц по предварительному сговору, из хулиганских побуждений, с целью скрыть другое преступление), РФ-гэй УК-гай 161-дэхи статьягай 2-дохи хувиин «г» зүйлөөр (тонуул – грабёж), РФ-гэй УК-гай 158-дахи статьягай 2-дохи хувиин «а, в, г» зүйлнүүдээр (хулгай – кража), РФ-гэй УК-гай 132-дохи статьягай 3-дахи хувиин «а» зүйлөөр (сексуальна талаар хүсэрхэхэ ябадал - насильственные действия сексуального характера), РФ-гэй УК-гай 131-дэхи статьягай «а» зүйлөөр (хүсөөр эдлэлгэ - изнасилование), РФ-гэй УК-гай 116-дахи статьягай 1-дэхи хубьяар (сохилго - побои), РФ-гэй УК-гай 244-дэхи

статьягай 1-дэхи хубьяар (хүнэй үхэһэн бэе доромжолго - надругательство над телами умерших) тэрэ бүлэг зон гэмнэгдэнэ.

Буряад Республикын Верховно Сүүдэй шидхэбэрээр эды олон гэм зэмэ хэһэнийнь түлөө тэрэ бүлэг зоний эдэбхи ехэтэй хоёр хүниинь бүхы наһаараа түрмэдэ хаагдаба, бусадын 9-һөө 18 жэл болотор хатуу гуримтай колонида зэмэ амсахаар эрхээ хаһагдаба.

СЭНГЭХЭЭ НАНААД...

РФ-гэй Буряад Республикадахи Мүрдэлгын комитедэй Мүрдэлгын управлениин Хорин аймаг хоорондын мүрдэлгын таһаг РФ-гэй УК-гай 166-дахи статьягай 2-дохи хубьяар (ёһото эрхэгүйгээр хүнэй эд зөөришэлгэ - неправомерное завладение чужим имуществом) үгөлвон хэрэг нээжэ, мүрдэлгэ эхилбэ.

Эхин мүрдэлгын элирхэйлһэнэй ёһоор, август нарын һүүл багаар нэгэтэ үдэшлэн Хори һууринай 17 болон 20 наһатай хоёр басагад нэгэ танилдаа ерэхэн байгаа. Тэрээнэй үгы байгааһье наань, басагад гэртэнь ороод, телевизор хаража һуутараа, гэрэй эзэний шэнэ машинаар гүйлгэжэ сэнгэ гэлсэбэ. Машина жолоодохо дүршэлгүй тэдэ хоёр тэрээн тухайгаа ханаата болобошьегүй. Жолоодонь 20-той басаганиинь һуугаад, ара гэдэргэнь ябуулжа, гаражһаа машинынь гаргаха гэбэ. Тээд араануудынь эндүүрэн хэлгэжэ, гэдэргэнь ябуулхынгаа орондо, урагшань ябуулжархиба. Машины хана мүргэжэрхихэдэ, 17-той басаганиинь орондонь һуугаад, үдынь хаангүй гэдэргэнь ябуулаа. Тиихэдэ ханын хажуугаар ябталһан брус үүдэрын дайража, машина эбдэбэ. Басагад машина орхижорхёод, тэрэедшэһэн байгаа.

Гэмтэ ябдалай үйлэ хэрэгы захадань хүрэтэр элирүүлхын тула мүрдэлгэ хэгдэжэ байна.

"НЭРЭЭ ХУХАРАНХААР, ЯҢАА ХУХАРА"

гэхэн арад зоний урданай үгэ газаагүр ошодоггүй. Сагаан һайхан ханаатай, түрүү үзэл бодолтой, томоотой бүдүүн хүн нэгэ удаа нэрээ бузарлалбал, сагааруулхань угаа хүшэр хэн тулань хүн нэрээ дээрэ үргэжэ, муу муухай юмэнэй һүүдэрхэшье зайлан ябахаяа оролдодог. Харин абаха эдихээ урдаа харадаг хомхойшуулай боро ухаанда эсээн үгэ торолдодоггүй бшуу.

Улаан-Үдын Железнодорожно районий мүрдэлгын таһаг хотын түмэр замай транспортын институтай физикийн болон тоололын техникын багша Молон Буянтуев гэгшье РФ-гэй УК-гай 290-дэхи статьягай 1-дэхи хубьяар гэмнэһэн үгөлвон хэрэгээр мүрдэлгэ дүүргэбэ. Мүрдэлгын элирхэйлһэнэй ёһоор, байгша оной январь-февраль нарануудта М. Буянтуев оюутадһаа шалгалта абажа байхадаа, эрдэм мэдэсын тэмдэг зориута доошолуулдаг, дээдэ нургуулиһаа гаргуулаха гэжэ зандааг байгаа. Тэрээнэй удаа шалгалтын дахин барюулжа, бараг тэмдэг табиһанайнгаа түлөө оюутадһаа 500-һаа 3000 түхэриг хүрэтэр мүнгэ түлэхынь албададаг хэн ха. Мүнгэ суглуулха энэ арга тухай нэгэ оюутан басаган ёһо сахигша зургаануудта хандаа, тиигэжэ багшын үндэр нэрэ зэргэ гутаажа ябаһан бүдүүлиг зэбүүрхэмэ гэмтэ ябадал захидагдаба. РФ-гэй УК-гай 290-дэхи статьягай 1-дэхи хубьяар (эдилгэ – взятка) хорин юһэтэй Молон Буянтуев гээшэдэ зэмэлһэн баталалга (обвинительное заключение) гаргагдаад, үгөлвон хэрэг сүүдтэ эльгээгдэнхэй.

ХАЙРЛАДАГҮЙ СЭДХЭЛ

2009 – 2011 онуудай туршдаа Буряад Республикын Правительствожо эрэмдэг зоний үбдэг болон һүүжэ можодо хэрэглэгдэхэ үнэ ехэтэй эндопротезнүүдые бюджетэй мүнгөөр республикын клиническэ эмнэлгэдэ худалдажа абаһан байгаа. Эмнэлгын травматолого-ортопедическэ таһагы даагша Евгений Шигаев өөртэнь даалгагдаһан протезнүүдые эрэмдэг хүнүүдтэ түлбэриггүй операци хэжэ табиха

ёһотой байгаад, албан зургаанай эрхэтэ засагһаа хулжажа, хандаһан үбшэнтэниие мэхэлэн, өөһэдын мүнгөөр худалдуулжа абхуулаа. Тиигэжэ 40 наһатай Е. Шигаев эрэмдэг зоний зоболон дээрэ абаха эдихын зэбүүрхэмэ муухай ябадал гаргажа, 1 миллион 700 мянган түхэригтэ нүгэл шэбэл олзоборилбо.

Гиппокрадай нангин тангаригһаа байтагай эрэмдэг зоболонто зоние гам хайрагүй мэхэлжэ доромжолһон тэрэ мэхэһэнэй хара хэрэг Буряад Республикадахи МВД-гэй болон УФСБ-гэй экономическа талаар аюулгүйе сахигша болон коррупцида эсэргүү тэмсэгшэ управлениин сагдаанар элирхэйлээ. Россиин Мүрдэлгын комитедэй Мүрдэлгын управлениин тухайта шухала хэрэгүүдые мүрдэлгэ таһаг Угөлвон кодексн 286-дахи статьягай 1-дэхи хубьяар (албан зургаанай эрхэтэ засагһаа хулжалга – превышение должностных полномочий) гэм зэмьень тохожо, мүрдэлгэ хэжэ байнхай.

ЁҢО ХУУЛИДА ЁРО ХАЛДААХАМ ГЭЭД...

Раджана Урбакова Хурамхаанай аймагай сүүдэй пристав тушаалтай юм хэн. Байгша оной февраль наһада аймагай прокурор тэрээнэй ажал хүдэлмэрийн үрэ дүн шалгажа үзэхэдөө, уялгата ажалдаа хайхарамжагүй хандаһан хэдэн баримта элирхэйлээд, приставэй албан ёһото ажал уялгалуулан бэлүүлхын түлөө аймагай сүүдтэ хандаһан байгаа. Ушарын хаддаа хуулига ёһоор үри нэхэхэ пристав хэдэн дансаар үри нэхээгүй, мүн бэе махабадаа гэмтээлгэһэн нэгэ хүндэ мүнгэн туһаламжа бусаалгаагүй байгаа. Хэгдээгүй ажалынь албадан бүтээлгэхэ гэжэ аймагай сүүдэй тэрэниие ёһолон дуудахада, Р. Урбакова прокурортой шалгалтын үрэ дүн буруу болгон, өөрыгөө сагааруулхын түлөө бэлүүлэгдэхэ хэрэгүүдэйнгээ хуулига хоёр данса үнгэрһэн сагаар тэмдэглээ. Тиигээд үритэй зоний үриэ бүтүүлэхэ зөөри үгы мэтэ байһан тухайн хуурмаг акт табяад, сүүдтэ харуулаа. Тээд хуурмаг ябадалынь элирхэйлэгдэжэ, тэрэ пристав сүүдэй урда хуулига ёһоор харуусаха болоо. РФ-гэй УК-гай 292-дохи статьягай 1-дэхи хубьяар (албан ёһото нуусаар нэлгүүлэн табилга - служебный подлог), РФ-гэй УК-гай 303-дахи статьягай 1-дэхи хубьяар (эрхэтэнэй хэрэгээр баримтанууды хуурмаг болголо - фальсификация доказательств по гражданскому делу) Р. Урбакова гэм зэмэ тохогдоно. Мүрдэлгын ашаар тэрэ албан тушаалтан үшөө хоёр бэлүүлэгдэхэ хэрэгээр адлихан хуурмаг ябадал гаргаа гэжэ элирхэйлэгдээ. Угөлвон хэрэгэй эхилэгдэн сасуу Урбакова ажалһаа гаргагдаһан. Харин үритэй зон үри тухайгаа мэдээгүй байһанаа мүрдэгшэдэ мэдүүлээ. Хэрбээ приставэй үри нэхээ наань, тэрээнэе түлэхэ аргатай байгаабди гэжэ гэршэлээ.

САГДААГАЙ САНХА

УМВД-гэй ОВО-гой Улаан-Үдэдэхи батальоний нэгэ сагдаа байгша оной сентябриин эхинһэе нүхэдтэйгөө хамта Кабанскын аймагта түрхэтэй омоло хулгайгаар барижа эхилһэн байгаа. «Путина» гэгдэдэг полициин тусхай ажалай Сэлэнгэ мүрэнөөр ябажа байха үедэ тэрэ онгосоор өөрөө нэхэһэн гүльмөөрөө заһаһалжа байтараа, балшыса баригдаба. Кабанскын аймагай мүрдэлгын таһагаар РФ-гэй УК-гай 256-дахи статьягаар (уһанай биологическа баялиг хулгайгаар олзоборилго – незаконная добыча (вылов) водных биологических ресурсов) үгөлвон хэрэг эхилэгдэбэ.

Хуули буса ябадал өөрөө захидажа ябаха хүн аад, эрхэтэнэй дунда дээрэ ахагүй хүн боложо, зоргооро ябаһанайнгаа түлөө ёһо гуримаар ёро муугаар санхатаба.

Сергей ДОРЖИЕВ,
«Буряад үнэн» Хэблээй байшангай штатна бэшэ корреспондент.

Буряад хэлэнэй хэшээлнүүд – Липецк хотодо

ЁНО ЗАНШАЛАА, ТҮРЭЛ ХЭЛЭЭ МЭДЭХЭ АРАД ХААНАШЬЕ ГАЗАРДАХАГҮЙ

Октябриин 3-да “Россиин эрхим багша-2012” гэхэн бүхэроссиин конкурсын илагшад – Москва хотын 1479-дэхи нуралсалай түбэй ород хэлэн болон литературын багша Вита Кириченко, тиихэдэ Московско областиин Сергеево-Посад хотын И.Ольбинскиин нэрэмжэтэ гимназиин МХК-гай багша Александр Демахин – Кремлиин Екатерина хатанай танхим соо гүрэнэймнай Президент Владимир Путиной гарһаа шангуудые абаа. Харин эндэ уригдаһан 77 конкурсант багшанарай тоодо манай республикые амжалта түгэс түлөөлжэ, 16-дахи нүүри эзэлһэн Любовь Ширапова, В.Мункинай нэрэмжэтэ Хэжэнгын лицейн буряад хэлэн болон литературын багша баһал хабаадаа юм.

Республикыемнай түлөөлһэн Любовь Ширапова буряад хэлэн болон литературын багшын даалгагдаһан уялгая үндэр хэмжээндэ бэлүүлжэ ерэнһиниинь арсашагүй. Манай хөөрэлдөөн танай анхаралда.

Любовь Сергеевна, нэн түрүүн энэ үндэр амжалтаартай амаршалаад, бага яһатанай түлөөлэгшэдэ бусадые түрэл хэлэн болон литература-тая танилсуулхань хэр орёо гэшэб гэжэ һонирхоё.

Һайн даа. Үнэхөөрөөшье, би гансаараа үндэһэн арадай соёл түлөөлөөб. Оройдоол 30 минутын хугасаа соо түүхэ, соёл тухайгаа һонирхуулан “хөөрөжэ” үгэхэ гэшэ орёоһоо орёо, тон харюусалгатай даа: энэмнай тоо бодолго гү, али биологи мэтын юрэнхы предмет бэшэ ха юм. Тиимэһээ дэлхэйн эрдэни энэдэ-мэни болохо Байгалай эрье дээрэ сэсэн, хүндэмүүшэ зантай, гүнзэги баян хэлэтэй, һайн һайхан ёһо заншалтай, угаа үһанда хаяагүй багахан арад ажаһуудаг гэжэ харуулхаяа оролдооб. Хүн зон ехэтэ һонирхоо, илангаяа хүүгэд аргагүй хүлээһэн байгаа. Юүндэб гэхэдэ, бүри сентябриин эхеэр тэндэхи олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүд Липецкын 12-дохи гимназиин һурагшад сентябриин 22-һоо шэнэ предмет – буряад хэлэн болон литература – үзэжэ эхилхэнь гэжэ байгад нилээд бэшэе юм.

Уялгаяа ёһотойгоор дүүргэхын тула нилээд бэлдэлгын ажал ябуулааб, арадыемнай тон дүүрэнээр зураглаһан тааруу зохёол наринаар шэлэхээс оролдооб. Хэдэн хэшээлнүүдэй түсбүүд шуулагдажа хаягдаа ааб даа. Тиигэжэ Александр Лыгденовэй “Самсаалтай сэргэ” гэхэн рассказ дээрэ тогтоо хүм. Энэ зохёол соо арадаймнай түүхэ (хамталалгын үе, 37 оной хамалган хашалган, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүд...) зураглагдаһаа гадна ёһо заншалнай дэлгэрэнгыгээр харуулагданхай. Тиихэдэ сэргэ гэшэмнай аргагүй удхатай һүлдэ тэмдэг болоно ха юм: буряадүүдэй хүндэмүүшэ зан, угаа дамжуулха ёһо...

Тиихэлээрэ хүүгэдэй энэ ехэ мэдээсэлье тон бүхөөр хадуужа абахын тула Тони Бьюзенэй “Супер-мышление” гэжэ номһоо “карта памяти” гэхэн аргые хэшээлдэ хэрэглэб. Юүндэб гэхэдэ, сагнай нилээд түргэдэжэ, мүнөөдэр уншаһан юүмэмнай үглөөдэртөө хуушаршана ха юм. Иимэ ушарта һурагшад эгээл шухала үгэнүүдые оложо, бодолнуудаа согсолжо һурахадаа, олон юүмэ уншажа, хадуужа үрдихэ. Багшанарай һанамжануудые, һурагшадай харюунуудые хараадаа абал, хэшээлнэй ашаг үрэтэйгөөр үнгэрөө. Тэдэ буряад арадай түүхэ, ёһо заншалнуудые сохом мэдэхэ болоо. Илангаяа һурагшадай ёһо соонь хадагаар золгохые харахада, зүрхэ сэдхэлээ хайламаар байгаа һэн. Тиимэһээ ямаршые сагта, хаанашье үхибүүд тон адли гэхэн тобшолол өөртөө хээб – һонюуша, шэнэ юүмэндэ дуратай, тэдэниие хүндэлбэл, өөрыешни баһал хүндэлдэг.

Түрүүшын шатада үшөө гурбан шалгалта дабаат. Тэдээн тухай-

гаа хөөрөжэ үгыт даа.

“Методическа нэгдэлдэ” би һургуулида хүдэлжэ байһан 14 жэлэйнгээ дүн гаргааб, хэшээлнүүдтээ хэрэглэдэг арга боломжонүүд тухайгаа хөөрөөб. Мүн тиихэдэ түрэл һургуулингаа ажалтай, бэлүүлһэн проектанүүдтэйнь танилсуулааб. Хэжэнгын лицей гэшэмнай нэрэ-тэй солотой багшанараараа болон бэрхэ шабинараараа суутай, сагай урасхалһаа гээгдэнгүй, шэнэ юүмэндэ түргэн ородог, багахан хугасаа соо олон юүмэ хэжэ үрдһин, үндэр амжалтануудые туйлаһан һургуули ха юм даа. Тиимэһээ эндэ ядалдаагүйб.

Гэртэхинтэй хөөрэлдөө үнгэргэхэдөө, “Хүүгэдэ ойлгоно гэшэ гүбди” гэхэн асуудалда харюу бэдэрүүлэб. Сэхэнь хэлэхэдэ, олонхымнай үхибүүгээ ойлгохоһоо байтагай шагнадагышьегүй ха юм. Ажал, мүнгэн гээд лэ, сулал сүлөөгүй ябадаг-бди. Иимэ ушарта үхибүүн гансаардаад лэ, телевизор, компьютер, хари хүнүүдтэ хандажа, гажа буруу хүмүүжэл абана, гэртэхинһээ холодоно гэжэ ойлгуулхаяа оролдооб. Анхан манай гэртэхин бидэнтэй хөөрэлдэхэ баһал забадагүй һэн. Тиигэбэшье ехэнхидэ олон сурба соо үндһин бидэ бэе бэетээ харилсан, бэе бэе һажаан, гансаардалгын зоболон гэшые огто мэдэдэггүй байгаабди. Харин мүнөө илангаяа аха дүүгээр “үгытэй” ганса хүүгэдэй һанаагаа зохобоор. Тиимэһээ хөөрэлдөөгөө үнгэргэхэдөө, хүниие төөрюулжэ, зүб харгыһаа хадууруулха аюултай мүнөө сагта заабол хүүгэдэ шагнаха, дуулаха, ойлгохо хэрэгтэй гэхэн тобшолол шүүлэб. Үнэн дээрээ гэртэхин бүхэн энэниие ойлгодогышье һаа, юүндэб даа шухалын шухала зорилгонүүдайнгаа тоодо абадаггүй. Энэнь харамтай.

Һурагшадтай хөөрэлдэхэдөө, зохёохы ажал – алишье талаар амжалтатай хүн болохо арга гэхэн асуудал хаража үзөөбди. Мүнөө үедэ, үнэхөөрөөшье, сагнай засаг болонхой. Тиимэһээ тайм-менеджмент гэшые - яагаад сагаа зүбөөр тааруулжа, ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэб, ажабайдалай “гүйдэл” соо хаанань зогсолто хээб, хаанань эршэдэхэб, хаанань амьяа абахаб – эдэ бүгэдые ойлгуулжа туршааб. Тиихэлээрээ үхибүүн ганса ном һударта даруушоод ябахагүй, зохёохы ажалдаашье амжалтануудые туйлаха ёһотой. Жэшэнь, гимназиин 10-дахи “Б” классай һурагша Катя Валуева алтан медалаар һургуулия дүүргэхын тула дуратай кружогуудаа хаяад, гансал ном дээрээ һуунаб гэжэ шаналан хэлээ. Тиин кружогуудтаа дахин ябажа эхилхэ саг олохын тула энэ арга хэрэглэхэб гэжэ хэлээд, намтай интернедээр харилсаха хаягыемни абаа. Мүнөө дээрээ гимназиин гурбан һурагшадтай харилсаа холбоо тогтоонхойбди. Үшөө һонин юүмэн гэхэдэ, хэшээлдэмни һууһан, хөөрэлдөөндэмни хабаадаһан үхибүүд минии түлөө ехэл һанаагаа зобоо. Хэр

мүрысэжэ байнабта, юүгээр туһалха аргатай бди гэжэ байгаа, һүүлдэнь юүндэ таниие 15 эрхимүүдэй тоодо оруулаагүй гэшэб гэжэ үнэн зүрхэнһөө уйдажа байхыень харахадаа, хүүгэдэй дура яһала буляжа шадаа байнаб, зүрхэ сэдхэлыень дайраа байнаб гэжэ баярлааб. Энэл даа, багшын жаргал.

Россиин эгээл эрхим багшанарай конкурсно хабаадахадаа, өөртөө нилээд олон юүмэ хадуужа абаһан, дүй дүршэлөө баяжуулаһан байхат...

Тиимэ. Ябаһан хүн яһа зууха гэдэгтэл, багшанарайшые, хүүгэдэйшые дунда олон нүхэдтэй болооб, олон юүмэ ойлгожо абааб. Жэшэнь, хүниие хүндэлжэ ябахада, тон тиимэ харюу байна, һайн хүнүүдээр газар дүүрэн, тиихэдэ гансал мүрысэхэмни, илахамни гэжэ толгойгоо дүйрешоод, хүн шанараа алдаһанай огто хэрэггүй. Мүрысөөн хээзэ нэгэтэ үнгэрхэ, харин хани барисаан хэтэдэ үлэхэ гэжэ хожомоо хабаадаха хүнүүдтэ хэлэхэ байнаб.

Зүгөөр эгээл шухалань гэхэдэ, түрэл хэлээ мэдэдэг, ёһо заншалаа сахидаг арадые хээзэшье, хаанашье хүндэлхэ байна. Мүнөө буряад хэлэнэй үдэрнүүдэй боложо байхада, эжы абанарта зорюута хандан, үри хүүгэдэ түрэл хэлэндэнь һургыт, буряад сэдхэлтэй болгыт гэжэ уряалха байнаб. Тэрэнэ алдабал, үхибүүдэйнгээ заяашые төөрюулхэһээ гадна өөһэдөөшье хүгшэрхэ сагта гурбан зөөлэниие эдлэхэмнай бэрхэтэй байха. Тэрэ холын Липецк хотодо сугларһан хүнүүдэй буряад хэлээр, ёһо заншалаар һонирхожо, гоёшоожо байн гэхэнь, бидэ өөһэдыгөө голоно, доромжолно гэшээлди даа.

Байгал далай, буряад зон мэдээжэ болонхой. Нэгэ иимэ ушартай дайралдааб. Үдэшэндөө ээлжэтэ хэшээлдэ бэлдэжэ байхадаа, ханада Буряад орон тухай “хөөрһэн” баннер үлгөөд, компьютерай саана сүлөөгүйл хүгжөөмөө тааруулжа ядажа һуугааб. Тиин баннераймни хажууда хүн зон олошоржол байна. Гайхаад, дүтэлжэ һонирхон гүһэмни, үнгэрһэн зун Олъхон, Чывыркуйска тохойһоо эхилээд Байгалай бүхы гоё газарнуудаар ябаһан тус гимназиин физкультурын багша Людмила Кашкина (Бабеева) республика тухаймнай ехэ дулааханаар хөөрөжэ байгаа. Байгал далайн эрьдэе урагшаа һанаатай, хүндэмүүшэ, уужам сэдхэлтэй, баян соёлтой буряад арад ажаһуудаг юм

гэжэ гимназияр дүүрэн тараа. Мүн тиихэдэ 5 эрхим конкурсантнуудай тоодо ороһон Санкт-Петербургийн тоо бодолгын багша Вадим Соломин хоёр-гурбан жэлэй туршада үхибүүдые абаад, Байгал эрдэг болонхой. Гадна Омскын физкультурын багша Олег Антонов арбаад жэлэй туршада манай руу аяншалдаг, Шумак гарһан байна. Тиихэдэнь Алтайе түлөөлһэн географин багша Дима Филатов жэл бүхэндэ Байгал ерэжэ, хүсэ абадагби гэжэ хэлээ. Эхэнь Шэтын юм, хубүүгээ түрэхэһөө урид зөөжэ ошоһон. “Түрэл нютагайм татаса аргагүй ехэ. Тиимэһээ жэл бүхэндэ ерэхээс оролдодогби”, - гэжэ тэрэ хэлээ.

Буряад ороноор аяншалха дуратай хүнүүд ямар олон гэшэб! Зүгөөр тэдэ гансашье Байгалые харахаяа хүсэнь бэшэ, манай ёһо заншалтай, ажаһуугшадтай танилсахаяа зорино. Морин хуураймнай аялга олониие уяруулаа, буряад хэлэнэй үгүүлбэри хүн зониие һонирхуулаа. Жэшэнь, гимназиин хүгжэмэй багша Татьяна Водопьяновагай түрэл хэлэн дээрээ һанамжяа бэшыт даа гэхэдэнь, Лопсон Тапхаевай “Шог дуун” гэхэн багахан шүлэг уншаад, оршуулгыень хэхэдэм, оройдоол 8 мур соо ямар гүнзэги удха оронхой гэшэб гэжэ ехэ гайхаа. Үшөө тиихэдэ Липецкын мэдээжэ “Режим видео” гэхэн бүлгэмэй хүтэлбэрилгөшад Алексей Рязанцев, Владимир Воронешский гэгшэд буряад дуу дуулахыемни шагнаад, оранжировко хэе гэжэ дурадхаа. Би бээе барижа, арсаа хүн аабзаб даа. Зүгөөр интернедээр морин хуур, ятага болон бусад буряад арадай инструментнуудэй аялгануудые эльгээжэб. Магад, өөһэдынгөө дуунда хэрэглэхэт гэжэ үгээе үгөөб.

Любовь Сергеевна, үнэхөөрөөшье, ехэл ашаг үрэтэйгөөр ябажа ерһэн байнат. Тэдэ үнэн дээрэ түрэл хэлээ мартажа байһан арад гэшээлди даа. Муугаа дараад, һайнаа үргэ гэдэгтэл, та энэниие нюугаа гүг?

Үгы бэд даа, байһан соонь хэлээ хүн аабзаб даа. Зүгөөр минии һанахада, юүмэн һайн тээшэе хубилжа байнхай. Би хэнбиб, эхэ эсэгэмни хэд бэ гэжэ бодолго болодог, ёһо заншалаа сахидаг залуушуул олошорно. һургуулингаа шабинарааршые, танил талануудаараашье бодоод үзэхэдэм, иимэ тобшолол хэхээр. Түрэл хэлээ мэдэхгүйб гэжэ үбсүүгээ һайрхан тоншоодог саг үнгэржэ байна гэжэ хэлэхэдэ, алдуу болохогүй. Тиигэбэшье, урдманай дабаан үшөөшье олон. Сэсэн арад һаа, тэдэниие дабажа гарахабди. Үгы һаа, үгыл гүб даа.

Шаналха юүмэн гэхэдэ, өөһэдөөл гэдэргээ таталданалди даа. Жэшэнь, мүнөө буряад хэлэнэй хэшээлнүүдэй олон болгодожо байхада, зарим багшанар субботодо хүдэлэхэһөө хашарна. Энэниие юун гэжэ ойлгохобши? Тиихэдэ дээрһэнэ захиралта, хашалтаар хүүгэдые түрэл хэлэндэнь дурлуулжа шадахагүйбди. Эндэ гэртэхин, багшанар хүсэ шадалаа элсүүлхэ ёһотой. Багшанарай үүргэ – хэшээлнүүдээ һонин болгожо, арадынгаа ёһо заншалай гүн гүнзэги удхыень шэлэжэ, шүүжэ, ямаршые юүмэндэ толгойгоо һамархагүй, ямаршые байдалда хүн шанараа алдахагүй, би – буряадби гэжэ омогорхожо ябаха шангахан голтой хүнүүдые хүмүүжүүлхэ. һүүлдэнь Россиин Президент Владимир Путиной багшанартай уулзаха үедөө хүн гэшэ ёһо заншалаа сахиха ёһотой гэжэ онсолон тэмдэглэхэдэнь, хараа бодолойнгоо тон зүб байһанда үшөө дахин этигээб.

Намда этигэһэн, намайе алишье талаар дэмжэһэн бүхы хүнүүдтэ, буряад хэлэндэм дурлуулһан багшанарта, түрэлхид гаралхидтаа, нүхэдтөө, түрэл һургуулидаа, шабинартаа баярые хүргэн, бултандань доро дохиноб.

Дыжит МАРХАДАЕВА.

Буряад-монголшуудай бүхэдэлхэйн харилсаан

АРАДАЙ ДУУШАН СОГТЫН ДОЛЖОН БУРЯАД ОРОН АЙЛШАЛХАНЬ

2013 оной январь нара соо, Сагаалганай урда тээ, Буряад орон руу Шэнэхээн нютагай буряад алдарта дуушан Согтын Должон айлшалан ерэхэ түсэбтэй.

Согтын Должон хадаа Хүлэн-Бүирэй Ажал мэргэжэлэй дээдэ хургуулийн Урлигай ангиин уртын дуунай багша, Дэд-профессор болоно. Хүгжэм дуунда залуушуулые хургахын хажуугаар тэрэ өөрөө элдэб харалгануудта эдэбхитэй хабаадажа, үндэр амжалта туйладаг. Амжалтануудыень нэрлэбэл, Монгол уласта 2010 ондо Соёл урлигай тэргүүнэй ажалтанай медальда хүртөө. Үбэр-Монголой хүдэлмэрийн баатар гэжэ тэмдэгтэ хүртэһэн. Хитадай арадай дуунай урилдаанай мүнгэн медаль абаһан, 2004 оной "Алтаргана" нааданай алтан медальда хүртөө.

Согтын Должон 1984 оной 9 нараһаа 1988 оной 7 нара болотор Үбэр-Монголой Ехэ хургуулийн Урлигай таһагай уртын дуунай ангида хуража гараа. Хүн бүхэнэй наһанда ажабайдалай үнэн харгы зааһан багша байдаг. Согтын Должоной багша тухайнь онсо тэмдэглэлтэй. Багшань гэбэл, Үбэр-Монголой монгол арадай дуунай хатан дуушан гэжэ тодорһон суута Буян-Дэлгэр болоно. 1955 ондо Польшын Варшава хотодо болоһон Дэлхэйн залуушуулай 5-дугаарай найрта алтан медальда хүртэһэн дуушан Буян-Дэлгэр Хитад гүрэндэ мэдээжэ.

Должон 1988 онһоо мүнөө болотор Хүлэн-Бүирэй урлигай хургуулида, Хүлэн-Бүирэй арадай уртын дуунай багшаар ажаллажа, зуу гаран хурагшадые хүмүүжүүлээ. Хурагшадын мүнөө Уласай дотор болон хари гүрэндэ мэдээжэ болонхой, нэрэ хүндэтэй ябана. Хүлэн Бүирэй аймагай үндэһэтэдэй хургуули үргэдхэжэ, Ажалай мэргэжэлэй дээдэ хургуули болонхой. Тэндэ урлигай ангиин багшаар Согтын Должон хүдэлнэ. Хэдэн олон жэлэй туршада ажаллаха үедөө хэды олон хурагшадые арадай дуунда хургааб даа. хурагшадын бүхы Үбэр-Монголой олон газарта дуушанаар ажаллажа байна.

Жэшээлэн нэрлэбэл, манай гүрэндэ мэдээжэ Бабуудоржын Сэсэгмаа дуушан 1994 ондо Урлигай хургуули дүүргээд, Үндэһэтэнэй ехэ хургуулида шалгаржа ороод, мүнөө Үбэр-Монголой дуу бүжэгэй хүрээлэндэ ажаллана. Бүтидэй Дондог мүнөө дуу, хатарай "Байгал" театрта хүдэлжэ байна. Барга яһатан Танаа гэжэ басаган Үбэр-Монголой дуу зүжэгэй хүрээлэндэ дуушанаар ажаллана. Баһал барга яһатан Улаан-Сэсэг, уртын дуушан, Хүлэн-Бүирэй үндэһэтэнэй дуу бүжэгэй хүрээлэндэ дуушанаар хүдэлнэ.

Согтын Должон хадаа мүнөө үедэ буряад арадай дуунуудай 2 диск бэлдэжэ байна. Энэ хэрэгтэнэ нютагай захиргаан, хоёр зүүн, баруун номоной засаг болон түмэн арад ехэ туһа хүргэжэ байна. Нэгэ диск соонь буряад арадай уртын 14 дуун согсологдобо, харин нүгөөдэ диск соонь үбэлэй ба зунай хаһада буряад арадай ажаһуудал, байдал зураглаһан клип-үзэгдэлнүүдтэй хэдэн дуунууд оруулагдаха. Тиигэжэ эдэ хоёр диск-альбомуудаа Согтын Должон Буряад орон руу асаржа, ехэ танилсуулга хэжэ, концерт наада дэлгэн, Могой жэлээ угтаһан Сагаан харын Сагаалганай найрта бэлэг бариха хүсэлэнтэй. Дуунуудай дискнүүдээ Хитад гүрэндэ бүтээхэ. Харин диск соо ороһон дуунуудай үгэнүүдыень согсолбори болгон, хуушан монгол ба буряад хэлэн дээрэ Улаан-Үдэдэ хэблэхэ хүсэлэнтэй.

Должоной наһанай нүхэр хилгана бодонгууд омогой Палын Арсаланай Аюшын Жабын Мүнхын Балдандоржо Хүлэн Бүир аймагай зүүн номоной захиралтада ажаллай талаар хамгаалгын эмхидэ ажалладаг. Тэдэнэй Бальжан хүбүүнийн 2004 ондо Бээжэн хотодо үнгэрһэн Хитад Уласай хүүгэдэй 2-дугаар дуунай урилдаанда алтан медальда хүртэһэн. 2005 ондо Бальжан Хитадай Шэньжэнь хотодо үнгэрһэн Үбэр-Монголой Сагаан харын нааданда «Алтаргана» гэжэ дуу дуулаад шалгараа. 2006 ондо Улаан-Үдэ хотодо болоһон «Алтаргана» фестивалиин хүүгэдэй дунда "Абын захяа" гэһэн арадай дуу дуулажа, алтан медальда хүртөө. 2010 ондо Шанхай хотын дуу урлигай Ехэ хургуулида 5 жэлэй ангиин

2-дохи курсда хуража байна. Ганса хүбүүндээ угаа дамжуулаа бэшэ, монгол үгсаатанай болон олон ондоо яһатанай залуу хүргые урданай дуунуудта хургажа ябаһан үндэр хэмжээнэй багша, буряад дуунай

хүгжэлтэдэ өөрынгөө ехээн хубитаяа оруулжа байһан дээдэ гарай дуушан Согтын Должоной дэлгэхэ концерт наадые Буряад орон хүлээн абахаар бэлэн байгаал ёһотой.

Уран шүлэгэй дали дор

ЗУГААЛАЙ НАЙХАН НЮТАГАЙ ЖАРГАЛ ОЛЗОБОЕВА

Үни холын домог түүхээр элбэг баян, үргэн уужам Агын талын эгэл найхан үзэсхэлэнтэ нютагуудай нэгэн, зугаатай, хүхиюүтэй Зугаалайда Жаргал Олзобоева малшан аилай бүлэдэ түрэнэн юм. 1963 ондо солотой суутай Зугаалайн дунда хургуулида ороһон, 1973 ондо амжалтатайгаар түгэсхэһэн байна.

Тэрэ үедэ партиин, комсомолой уряалаар хүдөө нютагуудта залуушуулай хонин ажалай бригаданууд бии болоо. Зугаалай нютагай комсомол-залуушуулай хонин ажалай «Ленинец» гэжэ бригада ажалаа эхилээ. Жаргал

Олзобоева тэрэ бригадынгаа комсоргоор хүдэлһэн байна. 1974-75 онуудта сельсоведэй депутат ябаа, 1975 ондо окружной хунгуулийн комиссийн гэшүүн байхадаа, Агын аймагай Согто-Хангилай түрүүлэгшэ Дамби-Жалсан Дондоковой хоёрдохи зарлалда СССР-эй Верховно Соведэй депутатаар хунгагдахадань, этигэмжэтэ нюурын болоһон байна.

1975 онһоо хүүгэдэй сэрлигтэ, удаань оёолой цехтэ хүдэлһэн юм. Нютагайнгаа жолоошон хүбүүн Дэбэев Далайтай хуби заяагаа ниилүүлжэ, айл бүлэ болоо, дүрбэн хүүгэдые үргөө. Мүнөө сагта аша зээнэрээ харалсажа, үнэр баян болонхой.

Жаргал Олзобоева эдир залууһаа шүлэгүүдые бэшэһэн, хүүлэй үедэ шүлэгүүдын «Толон» газетэдэ, «Байгал» сэтгүүлдэ хэблэгдэдэг. 2010 онһоо Могой-

тын аймагай «Найдал» гэжэ литературна бүлгэмэй гэшүүн болонхой.

2010 ондо Эхэ ороноо хамгаалгын дайнай Агуу Илалтын 65 жэлэй ойдо зорюулһан Агын радио-конкурсдо «Сэрэгшэн абадаа зорюулнаб» гэжэ шүлэгын нэгэдэхи нуури эзэлээ нэн.

2010 оной сентябрь нарада Ага тосхоной үдэртэ зорюулагдаһан хэмжээ ябуулгануудай шугамаар, композитор Цыцык Очировна Лхамаеватай «Агамнай», «Суурхан байн» гэжэ 2 дуу зохёон гаргаһан юм.

2010 оной октябрь нарада Улаан-Үдын «Бэлиг» хэблэлдэ «Буусахан тоонтын үргэмжөөр» гэжэ шүлэгэй түрүүшын согсолбори хэблэ-

эд, 2011 ондо энэ номтой танилсуулга үнгэргөө бэлэй.

Ага нютагайнгаа элитэ хүгжэмшэдтэ хандажа, Бато Бальжинимаевтай «Зугаалай-мини жаргалай нютаг», «Эрьежэ ерэхэдэм», Ринчин Балдандашиевтай «Зугаалайхан», «Захяа дуун», «Аша зээнэртээ», «Найдал бии», «Мүнхээн дураяа мэдүүлээ», «Хайратай намдаа хайратай», «Һаруулхан дуран», «Инагтаа хайратай нүхэр лэ» гэжэ дуунуудые гаргаһан байна.

Жаргал Олзобоевагай бэшэһэн шэнэ шүлэгүүдтэйн «Буряад үнэн» сониной удаадахи дугаарта танилсуулхабди.

Цырегма САМПИЛОВА
энэ хуудаһа бэлдэбэ.

Манай хөөрэлдөөн

БУРЯАД КИНОСТУДИ МҮНДЭЛЭӨ

БУРЯАД ЗАНШАЛ ТУХАЙ
КОМЕДИ БҮТЭЭГДЭЖЭ
БАЙНА

Буряад кино гэжээ Буряад орондо соёлой тон хүгжөөгүй халбари ха юм даа. Энэ хэрэгтэ эхи табижа, хүнгэн бэшэ харгын түрүүшын алхамнаа амжалта туйлаһан Баир Дышенов мүнөө гурбадахи фильм бэлдэжэ байна. Тэрэнэй бүтээһэн "Улыбка Будды" гэнэн богонихон хэмжээнэй фильм бии болон сасуугаа, Берлинэй фестивалда хабаадажа, бүхы дэлхэй тойрон, элдэб уласхоорондын фестивалнуудта харуулагдана. «Эхын гурбан нулимса» фильмыш Каннын фестивалда хабаадажа, Торонто ошобо, Польшо гүрэн руу уригдаад байна. Дэлхэйн киноиндустрида өөрынгөө нэрье мэдүүлһэн залуу кинорежиссёр Баир Дышеновтэй уулзажа, Буряад киногой хүгжэлтэ, буряад хэлэнэй байдал болон түсэб ажалнууд тухайн хөөрэлдэһэн байнабди.

- Нэн түрүүн, Баир, буряад киноиндустрийн үндэһэ табигша болохоёо байна бэшэ гүт? Буряад кино хадаа манай эндэ хүгжөөгүй шэнэ хэрэг ха юм даа.

- Манай үндэһэн киногой хүгжэлтын ерээдүй саг үшөө урдань байнал даа. Саг сагтаа буряад кино табигшад байһан. Валерий Инкижинов бүхы дэлхэйдэ мэдээжэ. Радна Сахалтуев уран зурашан, мультипликатор, "Айболит", "Приключения капитана Врунгеля" болон хэдэн фильмүүдые бүтээһэн. Александр Итыгилов "Как закалялась сталь", "Продается шкура медведя" г. м. фильмүүдые табиһан юм. Манай буряад хүбүүд Арья Дашиев, Барас Халзанов гэгшэд нютагһаа холо Украинада, Свердловскдо киностудину-

удта ажалладаг байгаа. Бидэ мүнөө буряад киностуди байгуулбабди.

- Ямар шэнэ кинофильм хүлээн абахамнай гэшэб?

- Бидэ, бүлэг хүбүүд, кино бүтээхэ һанал хүсэлөө нэгдүүлэн, томо хэмжээнэй фильм буулгажа эхилэнхэйбди. Би хоёр багахан фильм буулгажа байхадаа, буряад кино тухай ходол бодомжолооб. Дүүрэн хэмжээнэй фильм буулгажа, ехэ олон мэргэжэлтэд хэрэгтэй. Би, хубиин хэрэг эрхилэгшэ, тэдэ мэргэжэлтэдые һургаха аргагүйб. Тиимэһээ өөрөө буулгажа эхилхэдэмни, хэдэн тээһээ кино буулгаха шадалтай, хүсэлтэй зон сугларжа нэгдэнэбди. Сагай ошохо бүри ажал хүнгөөр ябана. Тиигээдшые, "Чайник", "На Байкал" гэнэн КВН-эйхидэй бүтээһэн фильмүүдые хараад лэ мартахаар. Үндэһэн буряад кино үгы ха юм даа. Мүнөө "Женька. Духи и Любовь" гэнэн уридшалан нэрлэгдэһэн комеди хэжэ байнабди. Юундэ комедиб гэнэ гүт? Сэхиень хэлэхэдэ, комеди буулгаха гэшэ эгээл хүшэр юм. Эрхүү хотын Женя гэжэ ород хүбүүн буряад Дулмади хоёр инаг дуран тухай фильм. Хоёр яһатанай ёһо заншалай, абари зангай харилсан, зарим үедөө зүрилдөөн, тэмсэл харуулагдаха. Эндэ хадаг табижаһаа эхилээд лэ ёһо заншалта үйлэ хэрэгүүд тодорхойгоор харуулагдаха, зүгөөр инаг дуранай шэдитэ хүсэн хээээдшые илахал даа.

- Гол геройнууд хэд гэшэб?

-Улаан-Үдын залуу, хэндэшые мэдээжэ бэшэ Максим Непомнящих болон Анастасия Бужинаева хоёр гол рольдо наадана. Буряадайманай мэдээжэ артистнар Георгий Бутуханов, Марта Зоригтуе-

ва, Бэлигто Дамбаев, Солбон Субботин гээд наадаха. Үшөө хэдэн артистнарай рольнууд бии, тэдэниие наадаха артистнар мүнөө тэмсэжэ байна. Декабриин 15 хүрэтэр кинонай буулгагдаад, бүтэхэ ёһотой. Киногой тон ехэ ажалынь - бэлдэлгын хаһа, харин тэрэниие буулгажа, тон түргэн байдаг юм. Мүнөө ажал хүүсэ ябажа байна. Эрхүү, Улаан-Үдэ болон хүдөө аймагуудаар энэ фильм буулгагдаха, Сагаалганай һүүлээр прокадта табигдаха.

- Буряад киностуди байгуулаа хадаа олон фильмүүдые дээрэ дээрэһэнь буулгажа залха бээт?

-Тиигэхэл ёһотойбди. Студи бии болоо хадаа комеди, драма, трагеди болон хэдэн ондоо жанрнуудаар ажаллахабди. Буряад кино бии гэжэ Россиин кинопрокадта бээ мэдүүлхэ хэрэгтэй. Саашань, ерэхэ зундаа үшөө нэгэ ехэ ажал бии. Би Каннын фестивалиин үедэ киносценаринуудай конкурсдо "Шара нохой" гэнэн фильмыш сценари табиһан байнаб. Тэндэ Европын кинопродюсернууд СНГ-гэй гүрэнүүдэй 5 сценари шэлэн абаа. Тэдэнэй тоодо минии «Шара нохой» ороо. Мүнөө Москва хотын продюсер тэрэ фильм буулгалгын эмхидхэлэй ажал Европын продюсернуудтай ябуулжа байна, мүнгэ алтанай асуудал шийдхэжэ байна. Энэ фильм буулгагдажа үрдээдүй аад, хэдэн фестивалнуудта харуулагдаха аргатай болонхой. Ерэхэ жэлэй август, сентябрь, октябрь һарануудта буулгагдаад лэ, фестивалнуудта ябажа эхилхэ.

-Кино буулгаха гэшэ ехэхэн мүнгэн зөөриин гарашатай ажал ха юм даа. Энэ буулгажа байһан комедитнай хэдытэ гэшэб?

Нюуса бэшэ һаань, хэлэжэ угыт.

-7-8 миллион ород түхэригэй гарзатай. Би Эрхүү хотын «Феникс» гэнэн багахан киностудиин хүбүүдтэй хамтаржа, өөрынгөө мүнгэн зөөри нэгдүүлээд, ажалаа хэжэ байнабди. Урда бүтээһэн 2 багахан фильмдэ эдэ хүбүүд буулгаха гальень табижа үгөө нэн.

- Эхилэн сасуугаа амжалта туйлаха гэшэ үсөөхэн лэ зонной аза талаан. Танай кинофильмүүдэй иимэ түргэн туйлаһан амжалта хэжэ түрэмөөр...

-Үнөөхэрөө, гайхалтай (энеэнэ). Москвагай хамта ажалладаг нүхэдни баһа: "Амжалташн эди шэдигүйгөөр бүтээгүй ха" гэжэ шоглоо нэн. Би тиигэхэдэнь, "зүб даа, түрүүшын фильм соо Будда бурхан харгы нээгээ. Удаадахидань, Ногоон Дара эхэ туйлааа. Бурханай үршөөлөөр би кино буулгааб", гэ бэлэйб.

-Баир! Зүрхэ ороод, үшөө нэгэ асуудал һураха байна. "Эхын гурбан нулимса" гэнэн фильм соо танай гол герой боложо наадаһан Баста Цыденов рольдо тааранагүй хаш. Яагаад 50-60 наһанай хүн Эхынгээ захяа мартаба гэшэб? 30-40 наһатай хүн наадаха байгаа бэшэ гүт? Талаан бэлигтэй Баста Цыденовые муу артист гэнэ бэшэб. Энэ ганса минии һанамжа бэшэ, олон зон баһал тиигэжэ һанана.

- Та өөрөө зүрхэ сэдхэлдээ бурхатай буряад хүн хадаа тиигэжэ һананат. Зүгөөр булта буряадууд тиимэ бэшэ. Ажабайдалда хараад үзыт, 50-60 наһатайшуул соо архи уугаад, түрэнэн эжы абаяа гаяа хаяха, хүхэшые тэдээн руу

далайн тоншоожорхихо этгээд олон. Энэ нэгэ талаар, нүгөө талаар хараад үзэе. Та бидэ хоёр тал-мүл буряадаар хөөрэлдэжэ байнабди. Харин иимэ зон үсөөн. Би мүнөө гол герой буряад басага ехэ удаан оложо ядааб. Одоол ёһотой, алишые талаар таарама, шал буряад басага олооб гэжэ һанахадашни, буряад хэлээ мэдэхгүй байхал даа, одоол зоболон. Танай "бидэ, буряадууд, тиимэ бэшэбди, бурхатайбди," гэжэ хэлэгшэтай буруу. Буряад араднай халажа байна. Үшөө 50 жэл үнгэрхэдэ, хүдөө нютагта буряадаар дуугардаг 2-3 шабгансанууд үлэхэ бшуу, 100-200 жэлэй һүүлээр буряад арад ород гү, али хитад болоод байхал даа. Мүнөө соёл, хэлээ буряадууд хүгжөөнэ гэжэ хэлэнэбди, алим бэ, тэрэ хүгжэлтэ?! Ори ганса буряад газетэ ямар байдалда ороод байһаниинь мэдээжэ. Буряад хэлэн дээрэ бэшэдэг зондо ехэ мүнгэ түлэхэ ёһотой, тэдэмнай ехэ үсөөн гэшэ. Буряад арадай мүнөө политика, экономикын хүгжэлтын замһаа халингүй үлэхын тула гэбэл, эрид дэмжэлтэ үзүүлхэ тухай эдэдын засаг шийдхэбэри абаха ёһотой.

- Тон зүб хэлэнэт, илангаяа мүнгэн тухай. Баир, һайнта даа, хэжэ байһан ажалдатнай амжалта хүсөөд, бүтээһэн ажалыетнай хүлээн угтан абахабди.

Цырегма САМПИЛОВА хөөрэлдэбэ.

һанаа зобоомо асуудал

БАДМАСАМБАВЫН ЁУРГААЛНУУД

(Түгэхэл. Эхиниинь октябриин 11-нэй дугаарта).

Буддын нангин һургаал шүтэһэн хаан тайжанар, ноёд, бэшэшые дээгүүр тушалтад, архиин ямар нэрэтэйиень шагнагтыл даа: «Уймарлуулдаг архи», «Хуурмаг эрэлхэг зориг дуудадаг архи», «Дээрэлхүү зантай болгодог архи», «Баярхахые баадахадаг архи», «Зөөригүй болгодог архи», «Болгоомжогүй болгодог архи».

«УЙМАРЛУУЛДАГ АРХИ»

Хэрбээ хаашуул ба дээдэ ударидагшад архи уубал, юуниинь һайн бэ, юуниинь мууб гэжэ, буян ба нүгэлые, үнэн ба худалые, үнэн бодото байдал ба эндүүрэлые илгаруулхагүй. Хардалгые элирүүлжэ шадахагүй дээрэһээ дээрэ дурсагдаһан доодо түбиин зоболонгуудые үзэхэ.

«ХУУРМАГ ЭРЭЛХЭГ ЗОРИГ
ДУУДАДАГ АРХИ»

Гурбан эрдэниие бузарлаха нүгэлшөөдэггүйиөө, хаан тайжанарые гомодхоогоод хэнээлгэхээ мэдэхгүйиөө, хэрэлдээд, наншалдаад, түрэлхид болон нүхэдһөө хахасахаа ойлгохогүйиөө боложо, һогтуу тэрэ өөрыгөө баатар гэшэб гэжэ шэбшэнэ.

«ДЭЭРЭЛХҮҮ ЗАНТАЙ
БОЛГОДОГ АРХИ»

Архи уужархёод лэ, доодо түрэлтэн өөрыгөө дээдэ түрэлтэндэл уйгарлаха, юрын хүн аад, амбан һайд, үгытэй аад, баян, тэнэг аад, ссэн, харанхы мунхаг аад, эрдэмтэн хэбэртэй загнаха.

«ЗӨӨРИГҮЙ, УГЫТЭЙ
БОЛГОДОГ АРХИ»

Үнэндөө үгэлгын буян тухай угтаашые һанангүй, архиһаа боложо элбэг бардам болошоод, морёо үгэжэрхёод, өөрөө ябаган, хубсаһаая үгөөд, өөрөө салдаган, эдегээ үгөөд, өөрөө хоһон үлэхэ.

«БАЯРХАХЫЕ БААДХАДАГ АРХИ»

Архи ууһан хүн һайрхуу: «Би ехэ алта мүнгэтэйб. Намда мал, хогшол зөөри бардам обоо», – гэжэ. Зүгөөр хүнэй эрихэдэнь, хюмһанайшые харые үгэхэгүйл, энэ шоо үзэмөөр.

«Болгоомжогүй болгодог архи»

Архиһаа боложо иимэ болгоомжогүй болошохо: баймга үгэхэ юумээе уридшалан үгэжэрхихэ, һүүлдэ хэлэхэ юумээе урид хэлэжэрхихэ, сагынь ерээдүйдэ эртүүр найдүүлжархиха.

Хэрбээе архидажал ябабал:

Нэгэдэхээр, тэнхээ шадалтнай доройтохо.

Хоёрдохёор, нюур шарайтнай уршалаатажа, туража, зүдэрүү мүүхай болохо. Гурбадахаяр, хэлэнтнай ээдэлдэжэ, дэмы-дэмы уйгарлахат.

Дүрбэдэхээр, ухаан балартажа, молхи мохоо болохо.

Табадахаяр, танай муу, һайн үйлэ хэрэгүүдтэй энэ ба хойто түрэлнүүдтэйтай ямар үрэ дүн асархыень мэдэншыегүй үхэхэт.

Зургаадахаяр, энэ түрэлдэтнай бултадаа таниие үзэн ядан доромжолон хэлэхэл: «Үнөөхи нэтэрүү архиншан ерээбэл!».

Долоодоохёор, архи гэшэ тон ехэ хорон һэн тула, бэшэ хоронуудай хабаагүйгөөр элдэб үбшэнгүүдые хүргэдэг.

Архиһаа дүрбэн янзын үбшэн болохо: хиирэлгэ, уналга, ухаан муудалга, хүсэ оруулдаг шуһанай гүйдэг һуданануудай унтарһанһаа үлүү ехэ аргаар шара суглардаг. Бэшэшые шалтагаанаар тэдэ бии болодогыше һаа, ехэнхи ушарта архиин хорлолой хойшолонгууд иимэнүүд: агаарай ехэдэнһээ тархи үбдэдэг, амин тээрэдэг, һалгануулдаг, зүүдэндээ харада даруулжа, үхэншүүл үзэгдэжэ зобоодог, шара ехэдэнһээ боложо, халуун бодохо, тэнхээ тамиргүй, толгой эрьехэ, хоолой һөөлдэхэ, нюдэн улайрха, шээһэн хөөһэтэжэ, ноогоотор үнгэтэй болохо. Шүлһэн залхагай ехэдэнһээ

тархи үбдэхэ, үргэһэн хүрэхэ, бэе дагжа хүрэхэ, хүл, гар бадайрха. Элдэб янзын үбшэнгүүдэй шэнжэ тэмдэгүүд үзэгдэдэг. Эдээн тухай эмнэлгын ном соо харагты.

Наймадахаяр, дээрэ хэлэгдэһэнэй ёһоор удаадахи түрэлнүүдтээ гурбан муу түрэлнүүдэй зоболонгуудые эдлэхэт. Хэрбээ хүн түрэлдөө бусаа һаа, ухаа муутай, зангаа доройгоор эрьехэт.

Иигэхэл архин бии болоһон тухай, тэрээнэй хорон тухай хаан тайжада Бадмасамбава номһон. Тиимэһээ гутаралнуудай бүхы шалтагаан, мууе хүргэдэг архиһаа оро таһагүй бүрин түгэс арсагты.

Борлой БОЛОТОВ, Агын аймагай һүдэнтэ нютаг.

ТИВИКОМ

06.05, 20.00 *СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ* (12+). ЗУРХАЙ
 06.30, 09.30, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00,
 16.00, 17.00, 19.30, 21.30, 23.00, 00.40 НОВОСТИ
 ДНЯ(16+)
 07.00 *В ТЕМЕ* (16+)
 07.30, 23.30, 01.10 *СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ* (12+)
 07.50, 14.35, 20.25 *ГОРОДСКИЕ ИСТОРИИ* (6+)
 08.00 НОВОСТИ ДНЯ(16+). ЗУРХАЙ
 08.35 *ЕВРОМАКС. ОКНО В ЕВРОПУ* (6+)
 09.00 *В ТЕМЕ* (16+). ЗУРХАЙ
 10.05 *СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ* (12+)
 10.30 Т/С *КАК СКАЗАЛ ДЖИМ*
 11.05 *СТРОГО НА ЮГ* (12+). ЗУРХАЙ
 12.05, 20.35 Т/С *ОДНУ ТЕБЯ ЛЮБЛЮ*
 13.05 Х/Ф *ХОЖДЕНИЕ ПО МУКАМ*
 14.45 М/Ф
 15.05 Т/С *ПОБЕГ АРТУРА ДОДЖЕРА*
 15.30 Х/Ф *СКАРАМУШ*
 17.30 Д/Ф *FULL REPORT. ПОЛНЫЙ ОТЧЕТ*

18.00 *ЗАЧАРОВАННЫЕ* (12+). ЗУРХАЙ
 18.45 Д/Ф *ОРУЖИЕ XX ВЕКА*
 19.00 *АКТУАЛЬНОЕ ИНТЕРВЬЮ* (12+). ЗУРХАЙ
 22.05 Т/С *ТАЙНА СЕКРЕТНОГО ШИФРА*
 23.50 *ЭПОХА. ЛЮДИ И СОБЫТИЯ* (16+). ЗУРХАЙ
 01.30 *ТОП-МОДЕЛЬ ПО-АМЕРИКАНСКИ* (16+)
 03.00 *НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ* (16+)

СТС «БАЙКАЛ»

05.55, 07.00, 09.20, 11.05, 12.05, 13.05, 17.05,
 18.50, 20.05, 21.55, 23.45, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50
 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ(0+)
 06.00 Т/С *МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ*
 07.00 М/С *УТИНЫЕ ИСТОРИИ* (6+)
 07.30 М/С *КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛШЕБНИЦ* (12+)
 08.00 Т/С *КУХНЯ* (16+)
 08.30 *ЖИВОТНЫЙ СМЕХ* (0+)
 09.00 *МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ*
 (0+)
 09.30 Т/С *ЗАКРЫТАЯ ШКОЛА. РАЗВЯЗКА* (16+)

10.30 Т/С *ВОРОНИНЫ* (16+)
 11.00, 14.00, 16.45, 18.30, 23.20 Т/С *6 КАДРОВ*
 (16+)
 11.30 Т/С *ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!* (16+)
 12.00 *КВН НА "БИС" (16+)
 13.00 *ЖИВОТНЫЙ СМЕХ* (0+)
 13.30 *МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ* (0+)
 15.00 Х/Ф *ВАСАБИ* (16+)
 17.00 *ГАЛИЛЕО* (0+)
 18.00 Т/С *ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!* (16+)
 19.00 Т/С *КУХНЯ* (16+)
 19.30 Т/С *ВОРОНИНЫ* (16+)
 20.00 Т/С *ЗАКРЫТАЯ ШКОЛА. РАЗВЯЗКА* (16+)
 20.55 *МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ* (0+)
 21.00 Т/С *КУХНЯ* (16+)
 21.30 Х/Ф *БАР *ГАДКИЙ КОЙОТ* (16+)
 00.00 *МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ* (0+)
 00.30 Х/Ф *ИСКУССТВЕННЫЙ РАЗУМ* (12+)
 03.15 Т/С *СПАСИ МЕНЯ* (16+)
 04.10 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

НТВ

06.55 *НТВ УТРОМ*
 09.35 Т/С *ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА*
 10.30, 16.30, 19.30 *ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙ-
 НОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ*
 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 *СЕГОДНЯ*
 11.20 *ПРОФЕССИЯ - РЕПОРТЕР* (16+)
 11.55 *ДО СУДА* (16+)
 13.00 *СУД ПРИСЯЖНЫХ* (16+)
 14.25 Т/С *УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ* (16+)
 17.25 *ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА* (16+)
 18.40 *ГОВОРИМ И ПОКАЗЫВАЕМ* С ЛЕО-
 НИДОМ ЗАКОШАНСКИМ (16+)
 20.30 Х/Ф *МОЙ ГРЕХ*
 22.25 Т/С *ПЯТНИЦКИЙ. ГЛАВА ВТОРАЯ*
 23.30 *СЕГОДНЯ. ИТОГИ*
 23.50 Т/С *ПРОСНЕМСЯ ВМЕСТЕ? *
 00.45 ФУТБОЛ. ЛИГА ЧЕМПИОНОВ УЕФА.
 ЗЕНИТ (РОССИЯ) - *АНДЕРЛЕХТ* (БЕЛГИЯ)

02.55 *ПРОСНЕМСЯ ВМЕСТЕ? * (18+)
 03.50 ДИКИЙ МИР (0+)
 04.30 Т/С *ОСНОВНАЯ ВЕРСИЯ*
 05.25 Т/С *ЧАС ВОЛКОВА* (16+)
 06.20 *ЛИГА ЧЕМПИОНОВ УЕФА. ОБЗОР*
5 КАНАЛ
 07.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30, 23.00 *СЕЙЧАС*
 07.10 Д/Ф *ТАЙНЫ ЧЕРНОЙ СМЕРТИ*
 УТРО НА 5 (6+)
 08.00 *УТРО НА 5* (6+)
 10.45, 16.00, 19.00 *МЕСТО ПРОИСШЕСТВИЯ*
 11.30, 12.20, 13.30, 13.55, 14.55 Т/С *ГОНЧИЕ-2*
 17.00 *ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ*
 18.00 *ПРАВО НА ЗАЩИТУ* (16+)
 20.00, 20.30, 21.00 Т/С *ДЕТЕКТИВЫ*
 21.30, 22.15, 23.25 Т/С *СЛЕД*
 00.10 Х/Ф *ДЕЛО РУМЯНЦЕВА*
 02.05 Х/Ф *НАЧАЛЬНИК ЧУКОТКИ*
 03.45 Х/Ф *МИССИЯ В КАБУЛЕ*
 06.05 СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО (16+)

Четверг, 25

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 *ДОБРОЕ УТРО*
 10.00, 13.00, 16.00 НОВОСТИ
 10.05, 13.50 *ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ*
 10.15 *ЖИТЬ ЗДОРОВО!* (12+)
 11.25 *КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА*
 11.55 *МОДНЫЙ ПРИГОВОР*
 13.10 *ВРЕМЯ ОБЕДАТЬ*
 14.00 *ДЕШЕВО И СЕРДИТО* С ДАРЬЕЙ
 ДОНЦОВОЙ
 15.00 *ДРУГИЕ НОВОСТИ*
 15.25 Д/С *ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ*
 16.15 Т/С *УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ*
 (16+)
 18.00 Т/С *НЕРАВНЫЙ БРАК*
 19.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ С СУБТИТРА-
 МИ
 19.50 *ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!* (16+)
 20.50 *ПУСТЬ ГОВОРЯТ* (16+)
 22.00 *ВРЕМЯ*
 22.30 Т/С *РАЗВОД*
 00.30 *ВЕЧЕРНИЙ УРГАНТ* (16+)
 01.00 *НОЧНЫЕ НОВОСТИ*
 01.20 Т/С *БЕЗ СВИДЕТЕЛЕЙ*
 01.55 Т/С *ГРИММ*
 02.45 Х/Ф *КОШКИ-МЫШКИ*
 04.55 Т/С *СЛЕДСТВИЕ ПО Телу*
«РОССИЯ»
 06.00 *УТРО РОССИИ*
 06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07,
 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
 09.55 *О САМОМ ГЛАВНОМ*
 10.00 *БАМБААХАЙ*
 10.15 *БУРЯД ОРОН*
 10.35 *КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ* (12+)
 11.05 Т/С *ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ*
 12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
 12.30, 15.30, 18.30, 20.40 *ВЕСТИ-БУРЯТИЯ*
 12.50, 17.45 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
 13.00 *ВСЕ БУДЕТ ХОРОШО!* (12+)

14.10 ПРАЗДНИК КУРБАН-БАЙРАМ. ПРЯ-
 МАЯ ТРАНСЛЯЦИЯ ИЗ МОСКОВСКОЙ СОБОР-
 НОЙ МЕЧЕТИ
 15.50 Т/С *ЕФРОСИНЯ. ТАЕЖНАЯ ЛЮ-
 БОВЬ*
 16.45 Т/С *КРОВИНУШКА*
 18.50 Т/С *АНЖЕЛИКА*
 21.30 *СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!*
 21.40 *ПРЯМОЙ ЭФИР* (12+)
 22.30 Т/С *ОДЕССА-МАМА*
 00.25 *ПОЕДИНОК*. ПРОГРАММА ВЛАДИ-
 МИРА СОЛОВЬЕВА (12+)
 02.00 ВЕСТИ +

КУЛЬТУРА

07.30 *ЕВРОНЬЮС*
 11.00 *НАБЛЮДАТЕЛЬ*
 12.15 Д/С *АРБАТСКИЕ МАЛЫШКИ*
 12.45 Х/Ф *НИКОЛО ПАГАНИНИ*
 14.00 *ТЕАТРАЛЬНАЯ ЛЕТОПИСЬ*. АН-
 ДРЕЙ ГОНЧАРОВ. ИЗБРАННОЕ
 14.30, 22.55 Д/С *ВСЕЛЕННАЯ СТИВЕНА
 ХОКИНГА*
 15.15 Д/Ф *РОБЕРТ ФОЛКОН СКОТТ*
 15.25, 22.10, 02.55 *ACADEMIA*
 16.10 *ПИСЬМА ИЗ ПРОВИНЦИИ*
 16.40, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
 16.50, 00.55 Х/Ф *ПРЯМАЯ ЛИНИЯ*
 18.25 Д/Ф *РОДОС. РЫЦАРСКИЙ ЗАМОК И
 ГОСПИТАЛЬ*
 18.45 И. БРАМС. ВАРИАЦИИ НА ТЕМУ ПА-
 ГАНИНИ
 19.35 Д/Ф *ЭЦИ. АРХЕОЛОГИЧЕСКИЙ ДЕ-
 ТЕКТИВ*
 20.45 *ГЛАВНАЯ РОЛЬ*
 21.05 ЧЕЛОВЕК ПЕРЕД БОГОМ
 21.30 *ЧЕРНЫЕ ДЫРЫ. БЕЛЫЕ ПЯТНА*
 23.40 *КУЛЬТУРНАЯ РЕВОЛЮЦИЯ*
 02.25 С. РАХМАНИНОВ. КОНЦЕРТ №1 ДЛЯ
 ФОРТЕПИАНО С ОРКЕСТРОМ
 03.40 Д/Ф *ИБИЦА. О ФИНИКИЙЦАХ И
 ПИРАТАХ*
АРИГ УС
 07.00, 08.30, 23.00, 00.30 *ВОСТОЧНЫЙ
 ЭКСПРЕСС*. ПОГОДА (16+)

07.30 УТРЕННЕЕ ШОУ "ТЭЦ-3"
 09.00, 19.10 *НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗ-
 ВЛЕЧЕНИЙ* (16+)
 09.05 Т/С *ГУМАНОИДЫ В КОРОЛЕВЕ*
 09.30 М/С *ОХОТНИКИ ЗА МОНСТРАМИ*
 (12+)
 09.55 М/С *ОЗОРНЫЕ АНИМАШКИ*
 10.25 М/С *ПЛАНЕТА ШИНА* (12+)
 10.55 М/С *РОГА И КОПЫТА*: *ВОЗВРАЩЕ-
 НИЕ*
 11.10 *ЖЕНСКАЯ ЛИГА* (16+)
 11.30 Х/Ф *ГИТЛЕР КАПУТ!* (16+)
 13.30 Т/С *УНИВЕР* (16+)
 14.00 *ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС*. *МИРО-
 ВЬЕ НОВОСТИ* (16+)
 14.20 *АФИША* (6+)
 14.30 *ДОМ-2. LIVE* (16+)
 16.30, 18.30, 20.00 Т/С *ИНТЕРНЫ* (16+)
 17.30 Т/С *РЕАЛЬНЫЕ ПАЦАНЫ* (16+)
 19.00 *МИРОВЫЕ НОВОСТИ*. ПОГОДА
 (16+)
 19.15 *ТОЧКА ЗРЕНИЯ* (16+)
 19.30 *ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС* (16+)
 20.30 Т/С *УНИВЕР. НОВАЯ ОБЩАГА* (16+)
 21.00 Х/Ф *ПЛИПУЧКА* (16+)
 23.35 *ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ* (16+)
 01.00 Х/Ф *ДЖОН КЬЮ* (16+)

ТИВИКОМ

06.05, 20.00 *СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ* (12+). ЗУР-
 ХАЙ
 09.30, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00,
 16.00, 17.00, 19.30, 21.30, 23.00, 00.40 НОВОСТИ
 ДНЯ(16+)
 07.05 *В ТЕМЕ* (16+)
 06.30, 23.30, 01.10 *СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ*
 (12+)
 14.50, 20.25 *ГОРОДСКИЕ ИСТОРИИ*
 НОВОСТИ ДНЯ(16+). ЗУРХАЙ
 АКТУАЛЬНОЕ ИНТЕРВЬЮ (12+)
 09.00 *В ТЕМЕ* (16+). ЗУРХАЙ
 10.05 *СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ* (12+)
 10.30 Т/С *КАК СКАЗАЛ ДЖИМ*
 11.05 *СТРОГО НА ЮГ* (12+). ЗУРХАЙ
 12.05, 20.35 Т/С *ОДНУ ТЕБЯ ЛЮБЛЮ*
 Х/Ф *ТРЕМБИТА*

15.05 Т/С *ПОБЕГ АРТУРА ДОДЖЕРА*
 15.30 М/Ф
 16.05 Х/Ф *КВАРТЕТ ГВАРНЕРИ* 1 С.
 17.30 Д/Ф *ОТКРЫВАЯ ПРОШЛОЕ*
 18.00 Т/С *ЗАЧАРОВАННЫЕ* (12+)
 18.45 Д/Ф *ОРУЖИЕ XX ВЕКА*
 19.00 *РАДАР-СПОРТ* (6+). ЗУРХАЙ
 22.05 Т/С *ТАЙНА СЕКРЕТНОГО ШИФРА*
 23.50 *ЭПОХА. ЛЮДИ И СОБЫТИЯ* (16+).
 ЗУРХАЙ
 01.30 *ТОП-МОДЕЛЬ ПО-АМЕРИКАНСКИ* (16+)
 03.00 *НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ* (16+)

СТС «БАЙКАЛ»

05.55, 07.00, 09.20, 11.05, 12.05, 13.05, 17.05,
 18.50, 20.05, 21.55, 23.45, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50
 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ(0+)
 06.00 Т/С *МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ*
 07.00 М/С *УТИНЫЕ ИСТОРИИ* (6+)
 07.30 М/С *КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛ-
 ШЕБНИЦ* (12+)
 08.00 Т/С *КУХНЯ* (16+)
 08.30 *ЖИВОТНЫЙ СМЕХ* (0+)
 09.00 *МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ* (0+)
 09.30 Т/С *ЗАКРЫТАЯ ШКОЛА. РАЗВЯЗКА*
 (16+)
 10.30 Т/С *ВОРОНИНЫ* (16+)
 11.00, 14.00, 18.30, 23.40 Т/С *6 КАДРОВ*
 (16+)
 11.30 Т/С *ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!* (16+)
 12.00 *КВН НА "БИС" (16+)
 13.00 *ЖИВОТНЫЙ СМЕХ* (0+)
 13.30 *МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ*
 (0+)
 15.00 Х/Ф *БАР *ГАДКИЙ КОЙОТ* (16+)
 16.50 Т/С *6 КАДРОВ* (16+)
 17.00 *ГАЛИЛЕО* (0+)
 18.00 Т/С *ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!* (16+)
 19.00 Т/С *КУХНЯ* (16+)
 19.30 Т/С *ВОРОНИНЫ* (16+)
 20.00 Т/С *ЗАКРЫТАЯ ШКОЛА. РАЗВЯЗКА*
 (16+)
 20.55 *МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ* (0+)
 21.00 Т/С *КУХНЯ* (16+)
 21.30 Х/Ф *МИСТЕР И МИССИС СМИТ*
 (16+)
 00.00 *МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ* (0+)

00.30 Х/Ф *КРУТЫЕ ВИРАЖИ* (16+)
 02.45 Т/С *СПАСИ МЕНЯ* (16+)
 04.35 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

НТВ

06.55 *НТВ УТРОМ*
 09.35 Т/С *ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА*
 10.30, 16.30, 19.30 *ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙ-
 НОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ*
 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 *СЕГОДНЯ*
 11.20 *МЕДИЦИНСКИЕ ТАЙНЫ* (16+)
 11.55 *ДО СУДА* (16+)
 13.00 *СУД ПРИСЯЖНЫХ* (16+)
 14.25 Т/С *УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ*
 (16+)
 17.25 *ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА* (16+)
 18.40 *ГОВОРИМ И ПОКАЗЫВАЕМ* С ЛЕО-
 НИДОМ ЗАКОШАНСКИМ (16+)
 20.30 Т/С *БРАТАНЫ-3*
 22.30 Т/С *ПЯТНИЦКИЙ. ГЛАВА ВТОРАЯ*
 23.25 Х/Ф *ВЕТЕР СЕВЕРНЫЙ*
 01.25 *СЕГОДНЯ. ИТОГИ*
 01.45 *ДАЧНЫЙ ОТВЕТ* (0+)
 02.50 Т/С *ЧАС ВОЛКОВА* (16+)
 03.50 ФУТБОЛ. ЛИГА ЕВРОПЫ УЕФА. *ЛИ-
 ВЕРПУЛЬ* (АНГЛИЯ) - *АНЖИ* (РОССИЯ). ПРЯМАЯ
 ТРАНСЛЯЦИЯ
 06.00 ЛИГА ЧЕМПИОНОВ УЕФА. ОБЗОР
 ДИКИЙ МИР (0+)

5 КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30, 23.00 *СЕЙЧАС*
 07.10 Д/Ф *КОЛИЗЕЙ. АРЕНА СМЕРТИ*
 08.00 *УТРО НА 5* (6+)
 10.45, 16.00, 19.00 *МЕСТО ПРОИСШЕСТВИЯ*
 11.35, 13.35 Х/Ф *ДАУРИЯ*
 17.00 *ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ*
 18.00 *ПРАВО НА ЗАЩИТУ* (16+)
 20.30, 21.00 Т/С *ДЕТЕКТИВЫ*
 21.30, 22.15, 23.25 Т/С *СЛЕД*
 00.10, 01.05 Х/Ф *КОМНАТА С ВИДОМ НА
 ОГНИ*
 02.00, 02.30 Д/С *ВНЕ ЗАКОНА. РЕАЛЬНЫЕ
 РАССЛЕДОВАНИЯ*
 03.00 Х/Ф *СЛУЖИТЕЛИ*
 04.40 Х/Ф *СЛОМАННАЯ ПОДКОВА*
 06.05 СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО (16+)

Пятница, 26

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 *ДОБРОЕ УТРО*
 10.00, 13.00, 16.00 НОВОСТИ
 10.05, 13.50 *ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ*
 10.15 *ЖИТЬ ЗДОРОВО!* (12+)
 11.25, 05.50 *КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУП-
 КА*
 11.55 *МОДНЫЙ ПРИГОВОР*
 13.10 *ВРЕМЯ ОБЕДАТЬ*
 14.00 *ДЕШЕВО И СЕРДИТО* С ДАРЬЕЙ
 ДОНЦОВОЙ
 15.00 *ДРУГИЕ НОВОСТИ*
 15.25 Д/С *ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ*
 16.15 Т/С *УБОЙНАЯ СИЛА*
 18.00 Т/С *НЕРАВНЫЙ БРАК*
 19.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ С СУБТИ-
 ТРАМИ
 19.50 *ПОЛЕ ЧУДЕС*
 20.50 *ПУСТЬ ГОВОРЯТ* (16+)
 22.00 *ВРЕМЯ*
 22.30 *ГОЛОС* (12+)
 00.15 *ВЕЧЕРНИЙ УРГАНТ* (16+)
 00.50 Т/С *ЭЛЕМЕНТАРНО*
 01.45 Т/С *БЕЗ СВИДЕТЕЛЕЙ*
 02.15 Х/Ф *СРОЧНОЕ ФОТО*
 04.00 Х/Ф *ТРИ БЕГЛЕЦА*
«РОССИЯ»
 06.00 *УТРО РОССИИ*
 06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35,
 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
 09.55 *МУСУЛЬМАНЕ*
 10.05 *ТОЛИ*
 10.25 *САГАЙ СУУРЯАН*
 10.45 *О САМОМ ГЛАВНОМ*
 11.30 *КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ* (12+)
 12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
 12.30, 15.30, 18.30, 20.40 *ВЕСТИ-БУРЯ-
 ТИЯ*
 12.50 Т/С *ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ*
 13.50 *ВСЕ БУДЕТ ХОРОШО!* (12+)

14.50, 17.45 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
 15.50 Т/С *ЕФРОСИНЯ. ТАЕЖНАЯ
 ЛЮБОВЬ*
 16.45 Т/С *КРОВИНУШКА*
 18.50 Т/С *АНЖЕЛИКА*
 21.30 *СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫ-
 ШИ!*
 21.40 *ПРЯМОЙ ЭФИР* (12+)
 22.30 Т/С *ОДЕССА-МАМА*
 00.25 Х/Ф *ТИХИЙ ОМУТ*
 02.15 Х/Ф *КОДЕКС ВОРА*
КУЛЬТУРА
 07.30 *ЕВРОНЬЮС*
 11.00, 16.40, 20.30, 00.10 НОВОСТИ
 КУЛЬТУРЫ
 11.20 СПЕКТАКЛЬ *ПЛОТНИЦКИЕ
 РАССКАЗЫ*
 12.40 Д/Ф *БУХАРА. ЖЕМЧУЖИНА
 ШЕЛКОВОГО ПУТИ*
 13.00 Д/Ф *МОЙ ПАПА СЕМЕН ЧЕР-
 ТОК*
 13.45 *ИНОСТРАННОЕ ДЕЛО*
 14.30 Д/С *ВСЕЛЕННАЯ СТИВЕНА ХО-
 КИНГА*
 15.15 Д/Ф *ГИППОКРАТ*
 15.25 *ACADEMIA*
 16.10 *ЛИЧНОЕ ВРЕМЯ*. ИРИНА АПЕК-
 СИМОВА
 16.50, 00.35 Х/Ф *ЗДРАВСТВУЙ, ЭТО Я! *
 19.05 *ЦАРСКАЯ ЛОЖА*
 19.45 ИГРЫ КЛАССИКОВ
 20.45 *СМЕХОНОСТАЛЬГИЯ*
 21.15, 02.55 *ИСКАТЕЛИ*
 22.05 *ЛИНИЯ ЖИЗНИ*
 23.05 СПЕКТАКЛЬ *НЕ ТАКОЙ, КАК
 ВСЕ*
 02.45 Д/Ф *ТОМАС АЛВА ЭДИСОН*
 03.40 Д/Ф *АВИНЬОН. МЕСТО ПАП-
 СКОЙ ССЫЛКИ*

КУЛЬТУРА

09.05 Т/С *ГУМАНОИДЫ В КОРОЛЕВЕ*
 09.30 М/С *ОХОТНИКИ ЗА МОНСТРА-
 МИ* (12+)
 09.55 М/С *ОЗОРНЫЕ АНИМАШКИ*
 10.25 М/С *ПЛАНЕТА ШИНА* (12+)
 10.50 М/С *РОГА И КОПЫТА*: *ВОЗ-
 ВРАЩЕНИЕ*
 11.10 *ЖЕНСКАЯ ЛИГА*
 11.40 Х/Ф *ПО ПРОЗВИЩУ "ЧИСТИЛЬ-
 ШИК" (16+)
 13.30 Т/С *УНИВЕР* (16+)
 14.00 *ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС*. *МИ-
 РОВЫЕ НОВОСТИ* (16+)
 14.20 *ТОЧКА ЗРЕНИЯ* (16+)
 14.30 *ДОМ-2. LIVE* (16+)
 16.30, 18.30 Т/С *ИНТЕРНЫ* (16+)
 17.30 Т/С *РЕАЛЬНЫЕ ПАЦАНЫ* (16+)
 19.00 *МИРОВЫЕ НОВОСТИ*. ПОГО-
 ДА (16+)
 19.15 *АФИША* (6+)
 19.30 *ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС* (16+)
 20.00 *БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ* (16+)
 21.00 *КОМЕДИ КЛАБ* (16+)
 22.00 *НАША RUSSIA* (16+)
 23.35 *ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ* (16+)
 01.00 Х/Ф *ВТОРЖЕНИЕ* (16+)
ТИВИКОМ
 20.05 *СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ* (12+).
 ЗУРХАЙ
 06.05, 09.30, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00,
 15.00, 16.00, 17.00, 19.30, 22.30, 00.20 НОВО-
 СТИ ДНЯ(16+)
 07.05 *В ТЕМЕ* (16+)
 07.30, 10.05, 23.00, 00.50 *СЕРЕДИНА
 ЗЕМЛИ* (12+)
 07.50, 14.35, 20.35 *ГОРОДСКИЕ ИСТО-
 РИИ* (16+)
 08.00 НОВОСТИ ДНЯ(16+). ЗУРХАЙ
 08.35 *РАДАР-СПОРТ* (6+)
 09.00 *В ТЕМЕ* (16+). ЗУРХАЙ
 10.30 Т/С *КАК СКАЗАЛ ДЖИМ*
 11.05 *СТРОГО НА ЮГ* (12+). ЗУРХАЙ
 12.05 Х/Ф *СЕРЕЖА*
 14.45 *ОРУЖИЕ* (6+)
 15.05 Т/С *ПОБЕГ АРТУРА ДОДЖЕРА*
 15.30 М/Ф

16.05 Х/Ф *КВАРТЕТ ГВАРНЕРИ* 2 С.
 17.30 Д/Ф *ГРАНИЦЫ ЦИФРОВОЙ РЕ-
 ВОЛЮЦИИ*
 18.00 Т/С *ЗАЧАРОВАННЫЕ* (12+)
 18.45 Д/Ф *ВЕСТИК НХ*
 19.00 *БАЙКИ В БАНЬКЕ* (16+). ЗУР-
 ХАЙ
 20.45 Х/Ф *ПРОШЕНИЕ*
 23.30 *ФЕСТИВАЛЬ К-1 И СИЛОВОГО
 ЭКСТРИМА* (16+). ЗУРХАЙ
 01.20 *ТОП-МОДЕЛЬ ПО-
 АМЕРИКАНСКИ* (16+)
 02.40 *НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКО-
 МЕ* (16+)

Суббота, 27

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table with TV schedule for the first channel on Saturday, 27. Columns include time slots and program titles like 'УМНИЦЫ И УМНИКИ', 'СЛОВО ПАСТЫРЯ', 'ВРЕМЯ'.

«РОССИЯ»

Table with TV schedule for the 'Россия' channel on Saturday, 27. Columns include time slots and program titles like 'ДВАЖДЫ РОЖДЕННЫЙ', 'СЕЛЬСКОЕ УТРО'.

Table with TV schedule for the first channel on Saturday, 27. Columns include time slots and program titles like 'СУББОТНИК', 'ГОРОДОК', 'ВЕСТИ-ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ'.

КУЛЬТУРА

Table with TV schedule for the 'Культура' channel on Saturday, 27. Columns include time slots and program titles like 'ЕВРОНЬЮС', 'БИБЛЕЙСКИЙ СЮЖЕТ', 'АТЛАНТЫ. В ПОИСКАХ ИСТИНЫ'.

АРИГ УС

Table with TV schedule for the 'Ариг Ус' channel on Saturday, 27. Columns include time slots and program titles like 'АНТОНИО ГАУДИ - АРХИТЕКТОР ОТ БОГА'.

Table with TV schedule for the first channel on Saturday, 27. Columns include time slots and program titles like 'Х/Ф ДВА ФЕДОРА', 'ПОГОДА', 'АФИША'.

ТИВИКОМ

Table with TV schedule for the 'Тивиком' channel on Saturday, 27. Columns include time slots and program titles like 'СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ', 'В ТЕМЕ', 'ГОРОДСКИЕ ИСТОРИИ'.

Table with TV schedule for the first channel on Saturday, 27. Columns include time slots and program titles like 'ОСЕННИЙ МАРАФОН', 'УТУМАТА', 'ТАЙНА СЕКРЕТНОГО ШИФРА'.

СТС «БАЙКАЛ»

Table with TV schedule for the 'СТС Байкал' channel on Saturday, 27. Columns include time slots and program titles like 'ШАЙБА, ШАЙБУ!', 'РАПУНЦЕЛЬ', 'МАЛЕНЬКИЙ ПРИНЦ'.

Table with TV schedule for the first channel on Saturday, 27. Columns include time slots and program titles like 'СУПРУГИ', 'СМОТР', 'ТАЙНА СЕКРЕТНОГО ШИФРА'.

5 КАНАЛ

Table with TV schedule for the '5 Канал' channel on Saturday, 27. Columns include time slots and program titles like 'ПРОФЕССИЯ - РЕПОРТЕР', 'ПРОГРАММА МАКСИМУМ'.

Воскресенье, 28

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table with TV schedule for the first channel on Sunday, 28. Columns include time slots and program titles like 'НОВОСТИ', 'ПРОСТИ НАС, ПЕРВАЯ ЛЮБОВЬ', 'АЛАДДИН'.

«РОССИЯ»

Table with TV schedule for the 'Россия' channel on Sunday, 28. Columns include time slots and program titles like 'ОПАСНЫЕ ДРУЗЬЯ', 'ВСЯ РОССИЯ', 'САМ СЕБЕ РЕЖИССЕР'.

КУЛЬТУРА

Table with TV schedule for the 'Культура' channel on Sunday, 28. Columns include time slots and program titles like 'ЕВРОНЬЮС', 'ОБЫКНОВЕННЫЙ КОНЦЕРТ', 'ПОЗДНЯЯ ВСТРЕЧА'.

Table with TV schedule for the first channel on Sunday, 28. Columns include time slots and program titles like 'АНТОНИО ГАУДИ - АРХИТЕКТОР ОТ БОГА', 'КОНТЕКСТ', 'ПАЦАНЫ'.

АРИГ УС

Table with TV schedule for the 'Ариг Ус' channel on Sunday, 28. Columns include time slots and program titles like 'ЗИГАГ УДАЧИ', 'СТО ВОПРОСОВ К ВЗРОСЛОМУ', 'ЛЕОНИД ЯРМОЛЬНИК'.

ТИВИКОМ

Table with TV schedule for the 'Тивиком' channel on Sunday, 28. Columns include time slots and program titles like 'РАДАР-СПОРТ', 'РАДАР-СПОРТ', 'ВАШЕ ПРАВО'.

Table with TV schedule for the first channel on Sunday, 28. Columns include time slots and program titles like 'ПРЕМЬЕР-ПАРАД', 'НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ'.

СТС «БАЙКАЛ»

Table with TV schedule for the 'СТС Байкал' channel on Sunday, 28. Columns include time slots and program titles like 'МАТЧ-РЕВАНШ', 'СНЕЖНЫЕ ДОРОЖКИ', 'СМЕШАРИКИ'.

НТВ

Table with TV schedule for the 'НТВ' channel on Sunday, 28. Columns include time slots and program titles like 'СУПРУГИ', 'СЕГОДНЯ', 'РУССКОЕ ЛОТО', 'ИХ НРАВЫ'.

5 КАНАЛ

Table with TV schedule for the '5 Канал' channel on Sunday, 28. Columns include time slots and program titles like 'ХОЛОДНОКРОВНАЯ ЖИЗНЬ', 'ПРОГУЛКИ С ЧУДОВИЩАМИ', 'СЕЙЧАС'.

АНДА НҮХЭРӨӨ АМАРШАЛНАБДИ!

Манай анда нүхэр Очиржаб Кункурдонов Эсэг ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай эгээл хүшэр үедэ, 1942 онной октябрийн 6-да Агын тойрогой Зугаалай тосхондо түрэнэн намтартай. Аба эжы хоёрын, ажалша бэрхэ Гумпилай Кункурдон болон Аюрай Сымжаан гэгшэд, 8 үринэрэй шарай хаража, бултыен дүхэргэнээр үргэжэ, гарыен ганзагада, хүлтыен дүрөөдэ хүргэнэн байна.

Очиржаб Кункурдонов 1961 ондо Зугаалайнгаа дунда нургуули дүүргэнэй удаа Туркмениин сүл губида гурбан жэл соо сэрэгэй алба гараа. Түрэл нютагаа бусажа, Зүүн Сибириин технологическа институт дүүргээд, инженер-барилгашанай мэргэжэлтэй боложо гараа. Ажалайнгаа намтарые Шэтын областиин Агын тойрогой Орловско ГОК-то юрын мастерһаа эхилээд, ахамад инженер болотор ургаһан юм. Очиржаб Гумпилович 1977 ондо Улаан-Үдэ хото зөөж эрээд, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Советэй капитальна барилгын управлениин начальнигай орлогшоор, промышленноостиин министрэй орлогшоор амжалтатайгаар хүдэлмэрилөө. 1986 онһоо хойшо Буркоопсоюзда хүдэлдэг болоходоо, хүдөө нютагуудта олон тоото дэлгүүрнүүдые, колбаса үйлэдбэрилдэг цехүүдые барюулһан байна. Тиин хаанаше ажаллахадаа, амжалтануудые туйлажа, олон тоото Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаа юм.

1965 ондо залуу гүлмэрхэн Сэрсэгмаа Норпиловнатай нүхэсэжэ, удангуй айл боложо, Марина басагатай, Ойдоб хүбүүтэй болоһон. Мүнөө 6 аша зээнэрны, 1 зээнсэрны хүгшэн аба эжынгээ нэрэ нэрлүүлжэ ябанад. Эрхим жэшээтэ энэ гэр бүлэ Улаан-Үдэ хото шадар байшан гэр барюулжа ороод, тойруулаад түрэл гаралхидын мүн лэ гэрнүүдые бодхоожо, мүнөө Зугаалайн үйлсэ би болонхой. Энэ ушарта ёстой "Кункурдон баабайн бууса" гэгдэхээр бүлэг айл болоод байна бшуу. Кункурдон баабайнгаа буусада ажанамгалан, элүүр энхэ, олон зон нүхэдтэй жаргал түгэс хуугыг даа гэжэ Очиржаб Гумпиловичта болон гэр бүлэдэн үрэнэбди!

Олон тоото нүхэдэйнь зүгһөө үрэн байгша Цырен-Доржо Магаков, Цырендулма БАРАДИЕВА.

ВОЗРАСТНЫЕ ОГРАНИЧЕНИЯ В ТЕЛЕПРОГРАММЕ

В телепрограмме с 27 августа, согласно ФЗ от 29.12.2010 «О защите детей от информации, причиняющей вред их здоровью и развитию», вступающему в силу с 1 сентября 2012 года, будут присутствовать знаки о возрастных ограничениях:

- 0+ - от 0 до 6 лет
6+ - от 6 до 12 лет
12+ - от 12 до 16 лет
16+ - от 16 до 18 лет
18+ - старше 18 лет

Срочно сниму дом, комнату в малосемейке или полублагоустроенную квартиру. Недорого. Тел.: 63-80-88.

Үнэгэрхэн зуун жэлэй аршан зуур

2012 он – Россиин түүхын жэл

Аркадий БАТОМУНКУЕВАЙ проект

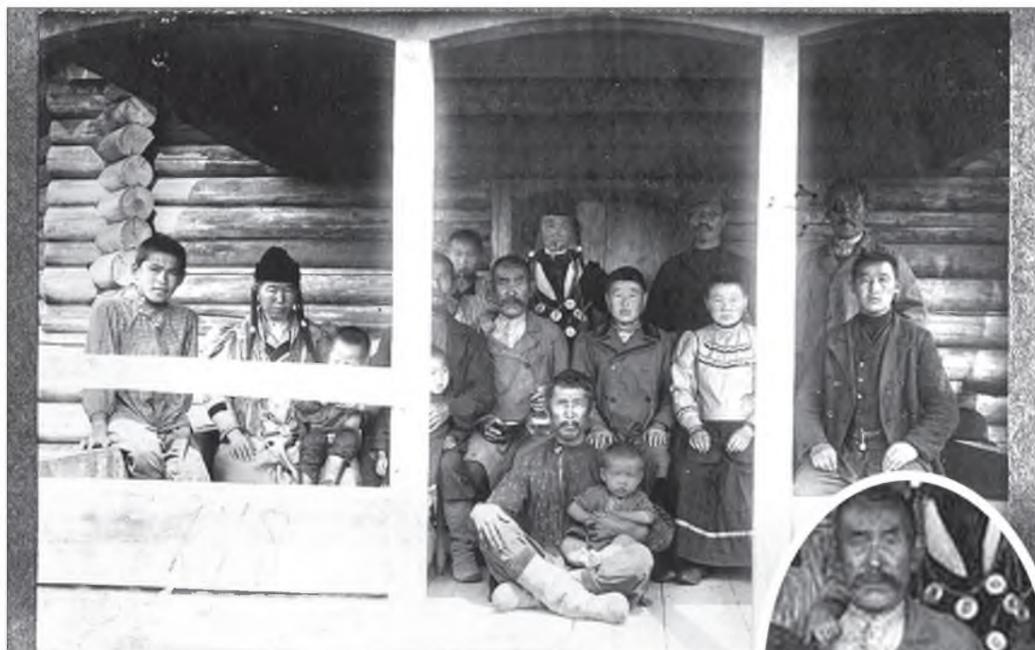
197. Буряты – слесаря, видельникаиэ "оурановъ"- бурятскихъ божковъ /Забайкальск. обл./.

Хүндэтэ уншагшад, хэрбээ хоморой фото-зурагуудтай наа, тэдэнээ редакцидамнай эльгээжэ, бүгэдын онорто дурадхыт гэжэ таанадтаа ханданабди. Айл бүхэнэй хадагалаанда иимэ баялиг олдохол байха. Тэдэнээ ерээдүйнгөө үеынхидтэ дамжуулаял.

Манай хаяг: 670000, Улаан-Үдэ хото, Каландаришвили, 23, каб.26; электрон хаяг: unen@mail.ru Тел.: 21-64-36.

XVIII зуун жэлдэ буддын шажанай скульптура бүтээжэ эхилхэн, тиин XIX зуун жэлэй һүүл багта, XX зуун жэлэй эхиндэ бүри халбаран хүгжэһэн түүхэтэй. Хальмагта илангаяа модоор хэгдэһэн бурхад-бүтээлнүүд, харин Буряадта модоор, түмэрөөр хэгдэһэн хэрэгсэлнүүд олондо сэгнэгдэдэг бэлэй. Бурхан шудхадаг буряад түб гэжэ Суулгые, харин модошо дархашуулай нютаг гэжэ Цыбииков С.Ц. гэнэн бэрхэ скульптортой байһан Оронгые нэрлэдэг байгаа.

Тэрэшэлэн гуулин, хүрэл бурхадаараа Суулгын дасан суурхадаг хэн. Тиимэһээ Суулгын буряадуудай гэр бүлэнүүдтэ хадагалагдадаг скульптурна бурхад хадаа Суулгын ламанарай, бурхан бүтээдэг мастернуудай горитой үүргэ бэлүүлдэг байһые гэршэлнэ бшуу.

Ээздэ-Худайн ведомствын (Эрхүүгэй губерни) бүлэг буряад зон. Модон гэрэй хэрэлсы дээрэ буулгаданхай. Тэг дундан тарасуун бариһан буряад хүн һууна.

Tол мүрэнүүд дээрэ ооһороор гү, али халануудаар онгосонуудые татадаг бурлаагуудые харанат. XVI зуун жэлэй һүүлээр, XVII зуун жэлэй эхээр бурлаагууд бии болоһон байна. Уһан мүрэнэй транспортын хүгжөөгүй үеие бурлаагуудай ажал гэршэлнэ гээшэ. Бурлаагуудые хэрэглэдэг онсо газарнууд гэбэл, Волжско газар – Москваһаа Астрахань хүрэтэр, Беломорско – Москваһаа Архангельск хүрэтэр, Днепровско – Украина дээрэ. Таряшад бурлаагууд болодог байгаа. Байгал далай дээрэ бурлаагуудай хүсэн хэрэглэгдэдэг хэн. Энэ фото- зураг дээрэ хоёр буряад бурлаагууд ооһороор онгосо эрьэ тээшэ татана.

Жэшээн, халхитай байбалынь, онгосынь далбаганууд үлгэгдэдэг, тиигэжэ бурлаагуудай ажал хүнгэлэгдэдэг байгаа. Артель артелеэр бурлаагуудые (10-һаа 40 хүн, үгы һаа, 150 хүн хүрэтэр) хүлхэлэн абадаг байгаа. Зүгөөр техничекэ дэбжэлтын үедэ XX зуун жэлэй эхиндэ бурлаагуудай ажал хэрэглэгдэхэ болёо.

Tарасуун – һүнэй архи, Сибириин арадуудай аргаар бүтээгдэнхэй. һүнэй ээдэмэг (молочные дрожжи) хэрэглэгдэнэ. Того буйлуулан гаргаһанай удаа үлхэн ээдэмэг хэрэглэгдээ. Тиихэдэ тусхай шэрэм амһарта (кувшин) руу бага бага дунһалаар юулэгдэхэ үедөө халуун уурал болоһон һүн тусхай хоолойгоор дамжуулагдана. Хүйтэн уһан соо табигдаһан кувшинай хэрэглэгдэбэл, тарасуун болохо. Харин тогоон соохи ээдэһэн творогынь - буряадуудай гол эдеэн аарса болоно. Хэдэн дахин энэнэ дабтабал, хатуу архи нэрэгдэхэ юм.

Бееэ шэрэхэ, ашаа зөөхэ хэрэгтэ гансашье морид бэшэ, мүн буханууд, үнеэд, харин зүүн аймагуудта тэмээнүүд хэрэглэгдэдэг байгаа. Тиигэжэ ашаан мэшээглэгдэһэн тогүүдээр гү, али хоёр мөөритэй тэргэ (арба) дээрэ зөөгдэдэг хэн...

1898 год.

С ибирь. Верхнеудинск хото. Сайн магазин.

2012 он - Россиин түүхын жэл

ҮЛДЭРГЫН СЭХЭЭТЭН

НЮТАГАЙ НУРГУУЛИЙН ТҮҮХЭ

**Үнэр бэлигэй үлгы
Үльдэргын нургуули үлзы –
Олондо олгоош харгы
Урдам табяаш дугы.
Ц.Номтоев.**

Үльдэргын дунда нургуулийн түүхэ аяар холын 1922 онһоо эхилнэ. Заха Толгой гэжэ газарта холын бодолтой Сэдэб Базаров гэжэ хүн хуушан монгол хэлэ бэшэгтэ үхибүүдые хургажа эхилһэн байна. Хожомоо тэрэ Бишын-дан-багша гэжэ алдаршаһан юм.

1924 ондо Хориин аймгүйсэдкомой шиидхэбэрээр Зүүн Үльдэргэдэ эхин нургуули нээгдээ. Энэ нургуулида түрүүшын багшанар, хүтэлбэрилэгшэд Петухова, Ж.Жабон, Ц.Р.Раднаева, Н.Д.Козлова, Е.Б.Хромцова болон бусад хүдэлһэн намтартай. 1931 ондо үльдэргынхид нургуулийн шэнэ байшан баряа. Найман жэлэй үнгэрһэн хойно эхин нургуули долоон жэлэй болгогдожо, дүтэ оршодог Эгэтын-Адаг, Харха, Эгэтэ, Мужыха, Үлзытэ, Георгиевко, Булам, Ашанга, Амгаланта нютагай үхибүүдые эндэ хургадаг болоо. Хожомоо нютагайнгаа дунда нургуулинуудые дүүргэһэн хүршэ нютагуудай үхибүүд Зүүн Үльдэргын долоон жэлэй нургуулиие хайханаар нанан дурсан ябадаг нэн. Дүшөөд онуудай үетэн энэ нургуулийн түрүүшын директор Б.Н.Цыренжапов, багшанар Д.О.Ширабон, Д.Б.Будаев, С.А.Бахлаев, Ж.Ц. Цыжипов, Е.Н. Бугдашкин, Ц.О.Бимбаев, Д.Д.Галсанова, Д.А.Машанова, А.М.Николаева, С.Г. Ильин, Б.Б.Баяндаев, Д.Д.Дугаров, А.Д.Дымчиков, Н.А.Климова, А.А.Михайлова, В.Н.Мункоев, М.М. Хамаганова, А.Ш.Шабаев, Ф.Н.Шабаева, Д.Б.Доржиева болон бусадые сэдхэлдээ мартангүй ябадаг.

Дүшөөд гаран онуудаар нургуулийн директор С.Н.Нимаевай хүтэлбэри доро хүдэлһэн багшанар Ц.Б. Нимаева, Д.Д. Дондокова, Ж.Ц. Цыжипов, Д.Д. Дондокова, Ц.Д.Б.Гатыпова, Ц.Б.Дугданов, М.З. Янгутова, Д.Ж.Цыденова, Ц.Ц. Ринчин, Т.С. Матвиенко, Е.М. Модогоров, К.Т. Модогорова, А.М. Николаева, Д.Б. Будаев, Д.Ц. Пунсуков, М.В.Тарнуева, Б.-Х.С. Будажаанова, А.И.Черкесова, В.В.Убеев, А.Д. Голубева гэгшэд ажалай габьяа туйлаһанайнгаа түлөө үндэр нэрэ зэргэнүүдтэ, шагналнуудта хүртэһэн байдаг.

Энэ нургуулийн директорээр 1949 онһоо эхилжэ, 1970 он хүрэтэр уран зохёолшо, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай ветеран Ц.Н.Номтоев таһалгаряагүйгөөр 21 жэл соо хүдэлһэн байна. Эндэ хүдэлжэ байхадаа, тэрэ Социалист Ажалай Герой, РСФСР-эй габьяата багша гэнэн хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдтэ хүртөө.

Мүнөө үедэ энэ нургуули Социалист Ажалай Герой Ц.Н.Номтоевой нэрэмжэтэ болгондонхой. Уран зохёолшын түрэнһөөр 100 жэлэй ойн баярые тэмдэглэһэн үдэр, онсолбол, 2010 оной майн 14-дэ энэ нургуулида нэрэнһэ олгогдоо.

Ц.Н.Номтоевой директорээр хүдэлһэн жэлнүүдтэ энэ нургуулида мартагдашагүй үйлэ хэрэгүүд болоо. 1956 ондо дунда нургуули нээгдээ. Тверь, Курск, Горький, Тамбов хотонуудай багшанарай дээдэ нургуулинуудые дүүргэгшэд эндэ хүдэлхээ ерээ. Энэ нургуулида олон жэлдэ үрэ бүтээсэтэйгээр хүдэлжэ, үльдэргынхидэй болон тэдэнэй үхибүүдэй зурхэ сэдхэлдэ мартагдашагүй дурасхаал үлэһэн багшанарые нэрлэбэл, Л.Ф. Шишкова, Л.В.Щенникова, Н.С. Пономарева, В.М. Соколова, З.И. Мягкова, Е.Ф. Иванова, П.И. Возлеева,

Г.И. Котельникова, А.С.Алимпиева, К.Х.Завьялова гэгшэд болоно. Холоһоо ерэнэн багшанартай суг хүдэлһэн бэлигтэй багшанарые нэрлэе: П.С.Туговикова, Ц.Ц. Цыренжапова, К.Б.Цыбенова, Д.Д. Дондокова, С.С. Садовская, Ц.Б.Гуруева, А.Г. Терентьева, А.Б.Андреева, А.А.Егорова. Тэдэнэр нуралсалай материалдай удхада, нуралсалай кабинетүүдэй үндэнэ хууриие ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэгдэ, багшын ажалай үрэ дүн туйлалгада ходо анхаралаа хандуулжа хүдэлдэг байгаа.

Жэлнүүд үнгэржэ, хүн зоной байдал хайжараа. Олон нютагуудта нургуулинууд нээгдээ. 1960 ондо колхозой түрүүлэгшэ Ж.Д.Сампилоной дэмжэлгээр болон тухаламжаар нургуулийн байшан нэгэдэмэл колхозой түб буса руу абаашагдаһан байна.

1964 ондо үшөө нэгэ түүхэтэ үйлэ хэрэг энэ нютагта болоһон байна. нургуулийн шэнэ байшан баригдажа, эндэ мүнөөшье болотор дороһоо ургаж ябаһан залуу үетэниие эрдэм номдо хургажа байдаг. Үльдэргынхид, пенсионернүүд, түрэлхид колхозой түрүүлэгшэ, Бурядай АССР-эй Верховно Советэй депутат ябаһан Д.-Д.А.Бальжановай, Ветерануудай советэй түрүүлэгшэ байһан Ж.Д.Сампилоной, нургуулийн директор байһан Ц.Н.Номтоевой эдэбхитэй дэмжэлгээр энэ нургуули баригдаһан түүхэтэй. нургуулийн музейн дэбтэр соо барилгашадай бригадын гэшүүдэй орхихон иимэ бэшэг мүнөөшье бии. Тэрэниие Д.Д.Галсанов, Ж.А. Цыденов, Ц.Дубшанов, Ц.Лыктыпов, В. Филиппов, Ж. Цыбжипов, Г. Цыденжапов, Б.Агбанов, М.Цырендоржиев гэгшэд бэшэһэн байна: "Бидэ, Үльдэргын пенсионернүүд, энэ нургуулийн барилгада хабаадахадаа, харуул гэрэлтэй, уужам гоё болоһой гэжэ ехэ оролдожо бариһан байнабди. Манай үхибүүд, аша зээнэрнай энэ нургуулида нуража, эрхим хүнүүд болог лэ".

Ц.Н.Номтоевой болон тэрэнтэй суг хүдэлһэн багшанарай хэрэг шэнэ үеын багшанар нэрэтэй түрэтэйгөөр үргэлжэлүүлнэ. Тэрэнтэй гэршэ гэхэдэ, 1968 ондо энэ нургуули РСФСР-эй Верховно Советэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаа.

Эрдэм нуралсалые хүгжөөлгэдэ энэ нютагта хүдэлһэн багшанар ехэ хубитаяа оруулһан байна. Эдэнай хэд бэ гэбэл, РСФСР-эй болон Бурядай АССР-эй габьяата багша Д.Д. Дондокова, арадай эрдэм нуралсалай отличник Д.Б.Гатыпова, Бурядай АССР-эй габьяата багша Н.Б. Чимитова, Ц.Б. Дугданов, Г.С.Будажанова, А.Д. Голубева, ахалагша багшанар Я.Ш.Бадмацыренова, М.З. Цыдыпова, Д.Ц.Догсонова, Д.Д. Цымпилова, Р.Х.Д.Цыбикжапова, Д.Ж. Жамбалова, В.Н. Цыренова, Г.Ц. Найданова, О.Г. Гомбоева, Буряад Республикын габьяата багша Ц.Х.Ж. Жамьянова, ВЛКСМ-эй XV съездын делегат байһан К.Ш.Цыденов, Бурядай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ А.Ч. Цыденова, арадай эрдэм нуралсалай отличник Д.Г. Цыренова, Р.Ц. Цыренова болон бусад.

Жараад онуудай хуушаар, далаад онуудай эхээр багшанарай коллективтэ Эрхүү, Ярославль, Шэтэ, Улаан-Үдэ хотын дээдэ нургуулинуудые дүүргэгшэд хүдэлхээ ерэнэ. Эдэнай хэд бэ гэхэдэ, Г.Д. Цыренова, М.О. Эрдынеева, Б.Ц.Доржиева, Н.Д. Жалсанова, Ж.Д.Базарова, Т.Л. Дабаева, Ч.Ц.Галданов, С.А. Алагуева, С.Ц. Дмитриева, Б.-Х.Ц.Бодиева, Г.Л. Ринчинова, А.С.Цыденов, С.Б.Доржиева, С.Э.Цыренжапова, В.К. Суданова, Б.-Н. Д. Дугарова, С.Ш. Мандага-

Нютагаархид Сваямбу субаргын арамнайда

Хуһан-Хушуунай фермэдэ

1936 он. Үльдэргэ нютагай аха захатан

ева, К.Б. Дармаева, Б.Ц. Номтоев, Л.Ц.Галсанова, Ж.Ц.Д.Дондокова, М.Ж.Цыжипов, Ц.Б. Цыжипова, М.Б. Цыдыпова, Б.-Ж.Ю. Цыренжапов, Х.С. Доржиева болон бусад.

Нургуулийн байгуулагдаһан саһаа хойшо нургуулийн директорнуудээр хүдэлөө гэбэл, Петухов, Ж.Ж.Жабон, Ц.Р. Раднаев, Н.Д. Козлов (1924-1928), Ц.Р. Раднаев (1929-1930), Ф.В. Миронов, Н.Д. Козлов, Храмов, Ч.-Ц.Д. Доржиев, Т. Ламханов, Е.М. Модогоров, Д.О. Ширабон, Ц.-Д. Итыгил (1931-1939), Б.Н. Цыренжапов (1940-1942), С.Г. Ильин (1942-1943), С.Н.Нимаев (1943-1948), Е.М. Модогоров (1948-1949), Ц.Н.Номтоев

(1949-1970), К.Ш. Цыденов (1970-1971), Ж.М. Мажиев (1971-1972), Б.Д. Дугаров (1972-1975), В.Д. Балданов, Д.-Д.Ц. Гармаев, Д.Б.Гатыпова, Ж.Ц. Номтоев (1975-1988), С.Б. Цыжипова (1988-2005), Д.Ц. Галсанова (2005 онһоо).

**Долсон ГАЛСАНОВА,
Үльдэргын дунда
нургуулийн директор,
Россиин Федерациин
юрэнхы эрдэмэй
хүндэтэ хүдэлмэрилэгшэ.**

**"Мүнгэн сэргэм Үльдэргэ"
гэһэн номһоо
Эльвира ДАМБАЕВА оршуулба.**

XVII ЖАРАНАЙ ХАРА УҮЯАН ЛУУ ЖЭЛ

НАМАРАЙ ҺҮҮЛШЫН САГААН НОХОЙ ҺАРА

Буряад литэ	8	9 МХ ХЭ	10 ХЭ	11	12 ***	13	14
Европын литэ	22	23	24	25	26	27	28
Гараг	Дабаа	Мягмар	Нагба	Пурбэ	Баасан	Бимба	Нима
Нэрэ	Нара	Марс	Меркури	Юпитер	Солбон	Сатурн	Наран
Үдэр	понед.	вторник	среда	четверг	пятница	суббото	воскр.
Үнгэ	улаан	улаагшан	шара	шарагшан	сагаан	сагаагшан	хара
Үдэр	Луу	Могой	Морин	Хонин	Бишэн	Тахья	Нохой
Мэнгэ	3 хүхэ	2 хара	1 сагаан	9 улаан	8 сагаан	7 улаан	6 сагаан
һуудал	гал	шорой	түмэр	огторгой	уһан	уула	модон

Гарагай 2-то намарай һүүлшын сагаан Нохой нарын октябриин 22 (шэнын 8).

Улаан луу, 3 хүхэ мэнгын, галда һуудалтай үдэр.

Бурханда зальбарха, лусууд ба тэнгэри тахиha, дасан хиид бодхохо, арамнайла, хэшэг даллага абаха, сан табиха, "Чавдор", "Уһан балин", "Лудор", "Лусын балин", үргэхэ, эм найруулха, залаха, гэр байшан бариха, замда мүр гаргаха, бэри буулгаха, хурим хэхэ, ехэ хүндэ бараалхаха, буянай үйлэ бүтээхэ, тоосоо хэхэ, үзэл үзэхэ, түмэрөөр урлаха, шэмэг зүүдхэл зүүхэдэ һайн. Газар һэндэхэ, харюулга хэхэ, модо отолхо, һубаг татаха, онгосо, һала, модон тэрэмэ бүтээхэ, хүүргэ бариха, хүн, мал ханаха, төөнэхэ, эхилжэ ном соносохо, шэнэ дэгэл үмдэхэ, эд, юмэ үгэхэ, шарил шатаахада муу.

Гарагай 3-да октябриин 23 (шэнын 9).

Улаагшан Могой, 2 хара мэнгын, шоройдо һуудалтай үдэр. "Модон хохимой үдэр", хутагын хурса үдэр.

Тахил тахиha, шэнэ ноёниие табиха, захирхы тушаалай ажал хэхэ, дайсаниие дараха, мал газашань гаргаха, нүүдэл хэхэ, сэргэ хүдэлгэхэ, зээлеэр абаха, замда гараха, худалдаа хэхэ, тангариг үгэхэ, һаад тодхор дарахада һайн. Байшан гэрэй һуури табиха, угаал үйлэдэхэ, эхэнэр абаха, модо отолхо, эм найруулха, худалдаа хэхэ, заргалдаха тохиромжогүй.

Гарагай 4-дэ октябриин 24 (шэнын 10).

Шара Морин, 1 сагаан мэнгын, түмэртэ һуудалтай үдэр. Хутагын хурса үдэр.

Бурханда, лусуудта зальбарха, тахиha, дуган шүтээн бодхохо, тахиha, ехэ хүндэ тангариг үгэхэ, бэшэг зурхай зураха, лама болохо, ураг садан болохо, худалдаа хэхэ, өөрын амидаралда түһатай ажал хэхэ, модо отолхо, угаал үйлэдэхэдэ һайн. Хүүгэдэ хүлдэ оруулха, газашань ябуулха, сэргэ хүдэлгэхэ, замда гараха, байра бууса түбхинүүлхэ, мори худалдаха, ном соносохо, юмэ газашань үгэхэ, хүрэнгэ эһээхэ сээртэй.

Гарагай 5-да октябриин 25 (шэнын 11).

Шарагшан Хонин, 9 улаан мэнгын, огторгойдо һуудалтай үдэр.

Бурханда зальбарха, дасан шүтээн бодхохо, бэшэг зурхай зураха, хэшэг даллага абхуулха, санаар олгохо, огторгойн үүдэ сахиha, гүрэм заһал хүүлэхэ, номын хурал байгуулха, ном соносохо, номлохо, хэблэхэ, замда ябаха, эм най-

руулха, модо тариха, хүрэнгэ эһээхэ, бэри буулгаха, түрэхэ, буянай үйлэ бүтээхэ, хонинһоо ашаг шэмэ абаха, мал газашань үгэхэ, ажалшаниие абаха, ехэ хүнтэй уулзахада һайн. Үбшэн эмнэжэ эхилхэ, дасан дуганай һуури табиха, гэр бүрихэ, нүүдэл хэхэ, худалдаа хэхэ, нохой абаха, хүн, мал ханаха, төөнэхэ, сэргэ хүдэлгэхы тэбшэгты.

Хүнэй үһэ абаа һаа, бэе махабад һайжарха.

Гарагай 6-да октябриин 26 (шэнын 12). * Сагаан Бишэн, 8 сагаан мэнгын, уһанда һуудалтай үдэр. Бар, Морин, Нохой жэлтэнэй хии мориной буултатай үдэр.**

Бурханда зальбарал үйлэдэхэ, сан табиулха, хангал тахиулха, һахиуһанда үгэлгэ үгэхэ, лама болохо, бурхан, лусууд тахиha, дасан шүтээн бодхохо, харюулга хэхэ, түмэрөөр урлаха, тушаал зарлиг гаргаха, модо буулгаха, сэсэрлиг байгуулха, бүжгэ наада табиха, түг дарсаг хиидхэхэ, эм найруулха, замда гараха, эрдэмдэ һураха, шэнэ хубсаһа үмдэхэдэ һайн. Нэхэхэ, нүүдэл хэхэ, худалдаа хэхэ, ехэ гол гаталха, загаһа бариха, тангариг үгэхэ, хүүргэ бариха, һубаг татаха, дайсаниие номгодхохо, хүншүү хёрбоһо гаргахы хориглоно.

Хүнэй үһэ абабал, үбшэн, хамшаг хүрэхэ.

Гарагай 7-до октябриин 27 (шэнын 13).

Сагаагшан Тахья, 7 улаан мэнгын, уулада һуудалтай үдэр.

Бурханда зальбарха, бурхан тахиha, номын үүдэндэ орохо, Очирлүрэвийн харюулга хэхэ, байшан гэрэй һуури табиха, гэр бүрихэ, замда гараха, үзэл үзэхэ, эм найруулха, һаһанай буян бүтээхэ, эд, мал абаха, худаг малтаха, модо буулгахада һайн. Бэри буулгажа, хүргэ оруулжа болохогүй; мал агталха, нюуса зүблөө зарлаха, хурим найр хэхэ, мал худалдажа абаха, ехэ хэрэг үүдхэхэ, ном уншаха, худалдаа хэхэдэ таарамжагүй.

Хүнэй үһэ абаа һаа, зол жаргал оршохо.

Гарагай 1-дэ октябриин 28 (шэнын 14).

Хара Нохой, 6 сагаан мэнгын, модондо һуудалтай үдэр.

Бурханда зальбарха, хэшэг даллага абхуулха, бурхан, тэнгэри тахиha, лама хурага болохо, замда ябаха, хэлсээнэй ажалшаниие абаха, урлаха үйлэдэ һуралсаха, ном заалгаха, эм найруулха, эрдэм номдо һургаха, буянай үйлэ бүтээхэдэ һайн. Байшан гэрэй һуури табиха, шэнэ гэр бариха, хүн, мал һамнаха, ханаха, төөнэхэ, шэнэ дэгэл эсэхэ, нүүдэл хэхэ, модо отолхо, тангариг үгэхэ, бузар буртагыи зайсуулха сээртэй.

Хүнэй үһэ абабал, эд зөөри арьбажаха, үхэр мал үдэхэ.

БАВУУГАЙ ЦЭРЭНДОРЖЫН ДУРАСХААЛДА

Монгол улс арай багша, шилдэг зохёон бүтээгшэ, Бурядай соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, академик, хүндэтэ профессор сагаангууд обогтон Бавуугай Цэрэндорж 1939 ондо Хэнтэйн аймагай Дадал сомоной Дэлюун болдог нюотагта түрэн юм.

"Жэлэй бахархал хэн бэ?" гэнэн асуултын дүнгөөр Б.Цэрэндорж 1994 оной 9 алдартанай зэргэдэ нэрлэгдээ бэлэй.

Япон орондо Б. Цэрэндоржын ажал, урлан нарижуулгын талаар шэнэ онол аргуудын үндэрөөр сэгнэгдээд, "Алтан түлхюур" медаль барюулагдаһан юм.

1992 ондо Буряад ороной засаг түрын, В.Б.Сагановай урилгаар ерэжэ, хүүгэд болон багшанарта хэшээл-һургуули үнгэргөө һэн. Бурядай багшанартай

Монгол хэлэнэй, уран зохёолой багшын мэргэжэлтэй Б.Цэрэндорж Монголой Оюутанай холбооны орлогшо даргаар, Уласай дээдэ, Тусхай дунда һуралсалай хорооной ахалагша мэргэжэлтэнээр, Белоруссийн Чечерск хотодо Монголой багшанарай мэргэжэлтэ һуралсал зохёон байгуулагша даргаар, удаань Монголой пионерүүдэй түб ордоной директорээр ажаллаһан байна. Өөрын онобшотой зохёохы үүсхэлээр 1988 ондо Хүүгэдэй һуралсалай-үйлэдбэрилгын түб байгуулаад, саашадаа бүхы Монголой Хүүгэдэй Урлан бүтээхэ түб болгон хүгжөөгдэһэн юм.

Б.Цэрэндорж 40 гаран жэл соо Монголой хүүгэдые уран бүтээлдэ һургажа, уран бэлигыень дэмжэжэ, шэглүүлжэ байһан аша буянтай хүн юм. Российн Санкт-Петербургийн Эрмитажэй юрэнхылэгшэ В.Ю. Матвеев монгол хүүгэдэй бүтээлүүдые ехэ һонирхон хаража үзөөд, "Дэлхэйдэ эгээл һайхан, хүүгэдэй бага Эрмитаж байгуулаат", гэжэ Б.Цэрэндоржын ехэ ажалые үндэрөөр сэгнэн хэлээ һэн.

Б.Цэрэндорж уласхоорондын 3 патенттэй, Монгол улсай 100 гаран шэнэ бүтээл зохёоһоной үнэмшэлгэтэй юм.

"Бүхы дэлхэйн амитадай юртэмсэ" үзэсхэлэниинь Россида, Үбэр Монголой Хүх хотодо, Улаан-Үдэдэ дэлгэгдээ, мүн бусад эгээл эрхим бүтээлүүдынь Хойто-Корейдэ, Вьетнамда, Марокко, Анголо, Эфиопи, Япон оронүүдта табигдажа, монгол хүүгэдэй уран бэлигтэй танилсуулаа һэн. 2003 ондо Энэдхэгэй Дели ниислэл хотодо 150 гаран бүтээлүүдтэй Монголой хүүгэдэй саг үргэлжын музейн байгуулагдаһан ушар Б.Цэрэндоржын ехэ аша габьяа мүн.

Улаан-Баатар хотын 355 жэлэй ойдо зохилдуулан, Монголой Хүүгэдэй Урлан бүтээхэ түбэй шабинарай уран бүтээлүүдэй галерей нээжэ, хүн зоной дуратайгаар ошожо харадаг саг үргэлжын үзэсхэлэн болонхой.

"Ардын эрх" сониной үүсхэнэн

саг үргэлжэ харилсаатай һэн. 2005 ондо республикын һуралсалай болон эрдэм ухаанай министрствын урилгаар Улаан-Үдэдэ айлшалахада, өөрынгөө мэргэжэл шадабаринаа, зохёохы абьяас бэлигһээ хубаалдажа, олон зоной талархалда хүртэһэн байха юм.

Буряад-монгол арадай эрхим түрүү хүбүүдэй нэгэн, бэлиг түгэлдэр багша, зохёон бүтээгшэ Бавуугийн Цэрэндорж ахатан буряад-монголшуудай хүгжэлтын түүхэдэ өөрын гүнзэги мүр сараа үлээгээ.

ЭМГЭНЭЛ

Монголын Хүүхдийн Урлан бүтээх төвийн өрөнхий захирал, Монгол Улсын Ардын багш, Монгол Улсын Шилдэг зохион бүтээгч, Буриад Улсын соёлын гавьяат зүтгэлтэн, академик, хүндэт профессор Бавуу овогтой Цэрэндорж нь 2012 оны 10 дугаар сар 5-ны өдөр өвчний улмаас таалал төгсч хамт олон бидэнд нөхөж баршгүй хүнд гарэ тохиолдлоо.

Б.Цэрэндорж нь амьдралынхаа 40 гаруй жилийг Монголын хүүхэд багачуудын төлөө зориулж тэднийг эрдэм боловсролтой, ёс суртахуунтай, мэргэжлийн чиг баримжаатай болгон хүмүүжүүлэх, амьдралын арга ухаанд сургаж бэлтгэхэд дэмжлэг, туслалцаа үзүүлж Монгол улсын хөгжил цэцэглэлт, ирээдүйд өөрийн үнэтэй хувь нэмрийг оруулсан ач буянтай буурал юм.

Б.Цэрэндорж багшийн хүнлэг, тусч, ажилсаг хичээнгүй, өндөр ёс суртахуунтай, хамт олонч, үргэлж эх орон, ирээдүй хойч үеэ гэсэн хүний сайхан чанар нь бидний зүрхэнд үүрд мөнхрөн үлдэх болно. Хайрт багшийгаа үе үеийн шавь нар, хамтран ажиллаж байсан багш, ажилтан, ажилчид нь үүрд санан дурсаж байх болно. Та минь бурханы орондоо амгалан морил доо.

УМ САЙН АМГАЛАН БАЙХ БОЛТУГАЙ.

Монголын Хүүхдийн Урлан Бүтээх төвийн хамт олон.

Буряад үнэн

Учредители: Глава Республики Бурятия - Председатель Правительства Республики Бурятия, Народный Хурал Республики Бурятия, Правительство Республики Бурятия

И.о. ген.директора-гл. редактора - А.В.МАХАЧКЕЕВ

Редактор - Т.В.САМБЯЛОВА

Редакционная коллегия: И.М.Егоров, П.Л.Носков, М.В.Калашников, И.В.Смоляк (Правительство РБ), А.С.Коренев, Ц.Б.Батуев, В.Р.Булдаев, Ц.Э.Доржиев (Народный Хурал РБ), С.Б.Байминова (бильд-редактор), Г.Х.Дашеева, Н.Д.Бадмаринчинов, Л.В.Очирова, Д.Ц.Мархадаева, Б.В.Балданов, В.Д.Дамдинова.

ТЕЛЕФОНЫ:

21-54-54 - приемная
 21-35-95 - зам.гендиректора - редактор газеты "Бурятия"
 21-68-08 - редактор
 21-64-36 - бильд-редактор
 21-67-81 - выпускающий отдел
 21-63-86 - отдел экономических проблем, отдел фотоиллюстраций
 21-63-86 - отдел социально-политических проблем
 21-64-36 - отдел гуманитарных проблем, отдел бурятского языка и перевода, редакция журнала "Одон"
 21-06-25 - редакция журнала «Байгал»
 21-60-21 - редакция журнала «Морин Хуур», отдел книгоиздания
 21-62-62 - реклама
 21-50-52 - отдел распространения

Редакция принимает печатные рукописи. Рукописи и фото не рецензируются и не возвращаются. Автор несет ответственность за представленные материалы. За содержание объявлений редакция ответственности не несет. Все справки у рекламодателя.

АДРЕС РЕДАКЦИИ И ИЗДАТЕЛЬСТВА: 670000, г. Улан-Удэ, ул. Каландаришвили, 23. ГУП «Издательский дом «Буряад үнэн».

Подписной индекс 50901
 Газета зарегистрирована Региональным управлением регистрации и контроля за соблюдением Законодательства Российской Федерации о средствах массовой информации в Республике Бурятия Свидетельство № Б-0079 от 2 ноября 1994 г. www.burinen.ru e-mail: unen@mail.ru

Газета набрана и сверстана в компьютерном центре Издательского дома «Буряад үнэн». Отпечатано с готовых диапозитивов в ОАО «Республиканская типография». Адрес типографии: 670000, г. Улан-Удэ, ул. Борсоева, 13. Подписана в печать 17.10.2012 в 16.00 - по графику; 17.10.2012 г. в 16.00 - фактически. Объем 4 п.л. Заказ №1454. Тираж - 4000 экз. Общий тираж изданий ИД «Буряад үнэн» - 8 700 экз. Цена свободная.

* Материалы на платной основе. ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ - каб. 1, 13 (1 этаж), Тел.: 21-62-62, 21-60-91 тел./факс: 21-54-54

Хүдөө нютагуудаа хэргээл!

ХОЙТОГОЛДО БОЛОҮОН НАЙР

Үнгэрхэн долоон хоногто Түнхэнэй аймагай газар дэбисхэр саһаар хушагдажа, гэнтэ хүйтэржэ эхилээ. Харин Хойтогол хурунда эмхидхэгдэһэн ехэ найр нааданай үедэ үүлэнэй саанаһаа наран бултайжа, хүндэтэ айлшадые, нютагай зониие дулаасуулжа баярлуулба. Энэ ямар найр бэ гэхэдэ, нийтын болон политическэ ажаябуулагша, дайнай болон ажалай ветеран, Илалтын гурбан Парадта хабаадагша

Буда Дабаевич АНГАРХАЕВАЙ мүнхэ дурасхаалда болон тэрэнэй түрэхөөр 90 жэлэй ойдо зорюулагдаһан хэмжээ ябуулганууд болоно. Спортын шэнэ байшан ашаглалгада тушаалга, мүнхэ дурасхаалай самбар нээлгэ, эрдэмэй-практическа конференци эмхидхэлгэ болон бусад үйлэ хэрэгүүд үдэрэй туршада үнгэргэгдэжэ, хойтогойхидые баясуулба.

Улаан утаһан хайшалагдаба

Спортын байшанай түлхюур

Эрхим эдир эрдэмтэн

СПОРТЫН БАЙШАН ҮҮДЭЭ СЭЛИБЭ

Иимэ томо спортын байшан Хойтогтодо үшөө байгаагүй юм. Тэрэнэй ашаглалгада тушаалгын үедэ Буряад Республикын Арадай Хуралай депутатадуд айлшаар бууба. Эдэ хэд бэ гэбэл: Цыденжап Батуев, Александр Стопичев, Владимир Павлов, Владимир Булдаев, Даша-Нима Содномдоржиев гэгшэд болоно.

Нээлгын баяр ёһололой үедэ Түнхэнэй аймагай толгойлогшо **Андрей Самарин**ов хабар үнгэргэгдэһэн Россиин Федерациин Президентын хунгалтада хойтогойхидой эдэбхитэйгээр хабаадаһанай түлөө тус спортын байшан бэлэг болоно гэжэ тэмдэглэбэ. "Тийхэдэ бүхы хунгалтада хабаадажа, 90 процентнь Владимир Путиной түлөө дуугаа үгэһэн байна. Иимэ эдэбхитэйгээр хабаадаһан ажаһуугшад мүн лэ зүрхэлжэ, энэ байшандаа олоороо ерэхэ, физкультурар болон спортын элдэ зүйлнүүдээр бээе хорихо бээе гэжэ найдагдана", - гээд Андрей Самарин мэдүүлбэ.

- Урдаа байһанаа хаража, хойноо үлэхэн зоноо ханажа байжа гэшэмнай найн хэрэг гэшэ. Буда Дабаевичай хэһэн ажалые хүсэд үшөө ойлгоногүйбди. Харин дурасхаалынь мүнхэлжэ, хүдөө нютагтаа иимэ социальна удхатай байшан бодхоһонтнай баярламаар. Тиймэһээ бэрхэ, ухаатай байнат. Саашадаа баян тарган хуухатнай болтогой, - гээд Арадай Хуралай Түрүүлэгшын орлогшо **Цыденжап Батуев** амаршалба.

"Единая Россия" партиин Буряадтахи таһагай секретарь **Владимир Павловай** уһан буряад хэлэн дээрэ суларагшадые амаршалхадань, хойтогойхид гайхан байжа, нэръемэ альга ташалгаар угтаба. "Танай шэнэ спортын ордон соо шанга бэетэй, хурса ухаатай хүбүүд, басагад хүмүүжүүлэгдэн гаража, хизаар орондоо дуратай эрхэтэд болохо бээе", - гэжэ Владимир Павлов хэлэбэ. 50 мянган түхэриг "Единая Россия" парти номолхо гээд, В. Павлов найдуулба.

Физкультура болон спортын талаар республиканска хорооной таһагые даагша **Баир Дашибальжиров** нэн түрүүн барилгашадта баярые хүргэбэ. "Ходо Түнхэн ерэхэдэ, эндэхи байгаали хаража, нүдөө хужарлуулдагби. Харин мүнөө Хойтогойой оршон тойронхи байгаали хараад, гайхажа баранагүйб. Эгээл иимэ газарта манай түрүү тамиршад хорилго гарахань гэжэ ханахаддаа, атаарха-

ад абанаб. Үнгэрхэн хабар эхэнэрнүүдэй барилдаагаар Россиин суглуулагдамал команда танай Аршаанда хорилго гаража, дэлхэйн Кубогта, Олимпиин наадануудта амжалтатайгаар хабаада гээд хануулая. Танайшые нютагһаа бэрхэ тамиршад гараха гэжэ хананаб", - гээд Баир Дашибальжиров хэлэбэ. Баяр ёһололой оршондо электроно табло тэрэ бэлэглэбэ.

Хойтогойой ажаһуугшадые Хэжэнгын аймагай түлөөлэгшэд амаршалхаяа бууба. "Буда Дабаевич Ангархаев хэдэн жэл соо манай нютагта хүдэлжэ, ажахынүүдыемнай яһала дээшэнэ үргэлэн байна", - гэжэ Хэжэнгын аймагай толгойлогшо **Геннадий Лхасаранов** тэмдэглэбэ.

Спортын байшанай хүлдэ тэмдэгтэ түлхюур хургуулийн директор **Любовь Донитова** да барилгашад барюулба. Харин улаан лентэ аймагай гулваа Андрей Самарин, Арадай Хуралай хорооной түрүүлэгшэ Владимир Павлов, Физкультура болон спортын талаар республиканска хорооной таһагые даагша Баир Дашибальжиров, Б.Д.Ангархаевай хүбүүн Баяр Будаевич, Лондон хотодо үнгэргэгдэһэн Паралимпийн наадануудта хабаадагша Ирина Баторова, 8-дахи классай шаби Жаргал Болотов гэгшэд хайшалжа, шэнэ спортын байшанай нээгдэһэниие мэдүүлбэ.

Спортын байшанай ханада Буда Ангархаевай мүнхэ дурасхаалай самбар үлгэгдэбэ. Мэдээжэ нютагаархинай нэрэ хизаар ороноо шэнжэлгын музейдэ, шэнэ спортын байшанда олгогдобо.

"ЭЖЫ АБЫН НЮТАГ – МАНАЙ НЮТАГ"

гэһэн гаршаг доро аймагай эрдэмэй-практическа конференци Хойтогтодо үнгэрбэ. Түнхэнэй аймагай бүхы хургуулинуудай шабинар хабаадаба.

Тус үйлэ хэрэг хоёр бүлэгтэ бүридэһэн байна. Нэгэдэхи бүлэгтэ хабаадагшад нютагайнгаа мэдээжэ хүнүүд тухай элидхэлнүүдые бэлдэбэ. Харин хоёрдохи бүлэгтэ хүбүүд, басагад нютаг нугануудайнгаа түүхэтэ газарнууд тухай хөөрбэ.

- Түнхэн нютагһаа уг гарбалтайшые наа, угаа һонин юумэнуудые мэдэжэ абааб. Нютагайнгаа мүнхэ аршаануудай, хада бурхадтаа үргэлнүүдэй бии болоһон түүхэнүүдые ехэ һонирхон шагнанаб. Тиймэһээ хизаар ороноо шэнжэлгэдэ ехэ тухатай хэмжээ ябуулга болобо гэшэ, - гэжэ Буряадай

гүрэнэй университетэй багша, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат **Валентина Дугаровна Патаева** хэлэнэ.

Арадай уран зохёолшо **Ардан Лопсонович Ангархаев**ай хэлэнээр, иигэжэ ургаж ябаа залуу бургааһадые нютагайнгаа түрүү хүнүүдээр танилсуулжа байхада, баярламаар байна. "Мүнөөдэрэй һайндэр манай нютагай суута хүбүүн Буда Дабаевич Ангархаевта зорюулагдана. Эндэ хабаадаһан хүбүүд, басагад энэ ямар хүн байгаа гэжэ ойлгожо абаба. Харин хэдэн жэл болоод, өөһэдынгөө үхибүүдтэ иимэ конференцидэ хабаадаһанаа хөөрөжэ ябаха", - гээд Ардан Ангархаев хэлэнэ.

"Түнхэнэй омогорхол" гэһэн нэгэдэхи бүлэгтэ Жэмһэгэй дунда хургуулийн 7-дохи классай **Бато Ангаров** Шэмхын интернат-хургуулийн 8-дахи классай **Амгалан Бодиев** хоёр шангай хуруинуудта гараба. Харбяангуудай хургуулийн 7-дохи классай **Дайана Зайганова** түрүү хуури эзэлхэдэ, Владимир Бизьяевич Саганов тухай хөөрөжэ үгөө.

"Эжы абын нютаг – минии нютаг" гэһэн хоёрдохи бүлэгтэ Жэмһэгэй дунда хургуулийн 7-дохи классай хурагша **Ирина Цыбденова** Аршаанай лицей-интер-

нат хургуулийн 8-дахи классай **Сергей Иванов** хоёр шалгарба. Горхоной дунда хургуулин 7-дохи классай хурагша **Дашанима Дамбаев** ехэ үргэл мүргэлтэй Хэрэнэй Тэбхэр тухай элидхэл дураджажа, түрүүлжэ гараа.

НААДАН ОРОЙ БОЛОТОР НАЯРАА

Хойтогол хууриной ажаһуугшад дуратайгаар концерт наада хараба. Аймагай соёлой таһагай (даагшань - Эржэна Шобоева) бэлдэһэн энэ кон-

церт олондо хайшаагдаа.

Түнхэнэй эстрадын урдаа хараха дуушад Вячеслав Цырендоржиев, Александр болон Оксана Пархаевтан, Маргарита Гыргенова болон бусад хайхан дуунуудаа бэлэглээ. Эдуард Сампиловай морин хуур дээрэ хүгжэм гаргахадань, сугларагшад халуунаар угтажа абаа. Мүн тийхэдэ "Аршаан булаг" гэһэн хүүгэдэй жэшээтэ ансамбль хатарнуудаа харуулжа, олониие гайхуулаа.

Буряад орон соогоо мэдээжэ

болоһон артистнар, Түнхэн нютагһаа уг гарбалтай Сэдэб Банчикова болон Туяна Холбоева хоёр найр наадые шэмгэлээрээ шэмгэлээ.

Концертын удаа бүхы сугларагшад ёохорой дүжэригтэ гаража, булта һайндэртэ хабаадагшадтай тоодо оролсобо. Үдэшэ орой Хойтогойой мүшэтэ огторгойе янза бүриин салудай галханууд гэрэлтүүлбэ.

Борис БАЛДАНОВ.

Авторай фото-зурагууд.